

СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Българин

БРОЙ 2 | 2026

ЦЕНА – 50 Kč

**Диана Добрева:
Любовта е единственото ни изкупление**

Детство от книгите

Музеят е жив

Филм за Христина Морфова

Между травмата и носталгията

Българите, загинали за свободата на Прага

Панагюрище – революционната столица на България

Българско неделно училище „Възраждане“

Прием на деца за предучилищна група и на ученици

Контакти: bulgari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности, ул. „Воцелова“ 602/3, 120 00 Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

Скъпи читатели,

Разходката из социалните мрежи невиняги е приятна и често ни залива с негативизъм. Това лято една от най-обичаните ни летни супи – тараторът, се превърна в символ на големи тревоги: инфлацията, несигурността и усещането, че почивката става все по-недостъпна. Той се оказа своеобразен барометър не толкова на цените, колкото на общественото ни настроение.

Но нека се обърнем към позитивните моменти в живота, а те не са никак малко. В един от най-тежките си лични периоди известният футболист Стилиян Петров осъзнава, че животът е по-важен от футбола. Тогава той решава да вдъхне надежда и да помага на онкологично болните пациенти. С тази цел основава фондация „Стилиян Петров“, която от 2023 г. организира благотворителните „Мачове на надеждата“, последният от които се проведе през юни в Бургас.

В този брой ви срещаме с хора, които създават култура, и с такива, които я съхраняват. Влизаме в Историческия музей в Попово, за да разговаряме с неговия директор Владимир Иванов. Той ни разказва за съвременните разкопки на Ковачевското кале, открито навремето от Карел Шкорпил.

Срещаме се и с Диана Стоянова-Кювелие. След повече от две десетилетия в Лиеж, тя поема обратния път към България заедно с белгийския си съпруг. В самоковското село Горни Окол Диана сбъдва една своя мечта – създава културен център, който пази традициите с много любов. Разговаряме и с извест-

ната театрална режисьорка Диана Добрева за театъра като начин на живот и за силата на сцената да превърща разказите в споделено преживяване.

Представяме ви документалния филм на режисьорката Светлана Лазарова „Благодаря ти, учителко“, в който Райна Михайлова разказва за известната оперна певица Христина Морфова.

Светът на книгите ни отвежда към любими детски герои. Литературната тема продължава с изложбата „Между травмата и носталгията“ в Националната библиотека в Прага, посветена на малко познатата българска емигрантска литература от периода 1944 – 1989 г.

Възрожденското ни минало ни връща в Панагюрище – градът, в който паметта витае във въздуха. Името му завинаги е свързано с трагичните събития от Априлското въстание.

В чешката столица пък разгръщаме малко известна страница от май 1945 г. – за българите, загинали по време на Пражкото въстание. Техните съдби са свидетелство за човешка солидарност и саможертва в борбата за свободна Европа.

И този юни краят на учебната година в БНУ „Възраждане“ беше изпълнен с детски гласове, усмивки и онова особено чувство, че още една година от общия ни път е извървяна с успех.

Накрая ви каним на разходка из Роуднице над Лабем – живописно чешко градче, което носи сладостна носталгия и ни разкрива скрити светове.

Приятно четене!

Мария Захариева

Съдържание:

Българската общност 4

В БНУ „Възраждане“ отбелязахме края на учебната година

Размисли и страсти 5 - 7

Футболът спасява животи в България / Тараторът на нашето недоволство

Накратко 8

Памет 9 - 15

Българите, загинали за свободата на Прага / Българският славей: Документален разказ за Христина Морфова

Култура и традиции 16 - 25

Музеят е жив / Режисьорката Диана Добрева / Детство от книгите / Диана Стоянова-Кювелие сбъдва мечтата си да създаде културен център

Годишнини 26 - 27

Панагюрище – революционната столица на България

Българо-чешки връзки 28 - 31

Между травмата и носталгията

Пътешествия 32 - 33

Роуднице над Лабем буди сладостна носталгия

In memoriam 34

Надежда Захариева

На корицата: режисьорката Диана Добрева. Снимка: личен архив на Диана Добрева
Снимки на стр. 2: архив на сдружение „Възраждане“

В БНУ „Възраждане“ отбелязахме края на учебната година

Третокласниците участваха в образователната игра „Ловци на думите“

Още една учебна година отлетя неусетно. През юни 2026 г. учениците от БНУ „Възраждане“ в Прага изкачиха още едно стъпало по пътя към знанието.

Първи успешно завършиха учебната година най-малките – децата от предучилищната група на учителката Валентина Кисса. Много от тях през есента ще влязат отново в класните ни стаи като първокласници, а по-малките ще изживеят нови приключения в света на приказните герои и първите завъртулки и чертици.

Най-вълнуващо беше получаването на удостоверенията за първокласниците с класен ръководител г-жа Десислава Вилимовска. На мило тържество заедно със съучениците си от втори клас те показаха пред своите родители, че вече са грамотни, че могат не само да четат и пишат на родния си език, но и да рецитират почти като истински артисти. Със стихчета децата изразиха обичта си към буквите и българския език и се разделиха със своя верен приятел и помощник през първата година от обучението им – пъстрото букварче. То им разкри чудния свят на писаното слово, а те му обещаха, че никога няма да забравят първите уроци по български език.

Второкласниците също зарадваха родителите със стихове. Те рецитираха произведения на Ран Босилек, Иван Давидков и др., посветени на родната реч, славянските първоучители и книгите.

А във въздуха се носеше сладкото предчувствие за ваканция. Посрещнахме я с весели стихотворения и си обещахме наесен да се съберем отново.

Вокалната група на първи и втори клас изпълни някои от най-обичаните български детски и народни песни. Техните прекрасни изпълнения бяха в съпровод на г-жа Мария Захаријева.

След много снимки, цветя и сладка почерпка си пожелахме хубаво лято и до нови срещи през новата учебна година.

Третокласниците завършиха учебната година със специално подготвен от тяхната преподавателка Валентина Кисса урок игра под наслов „Ловци на думите“. Учениците бяха разделени на отбори, а задачата им беше да изпълняват забавни предизвикателства, с които да си преговорят частите

на речта и правописните правила. Истинска екипна работа, с която те се справиха отлично! Разбира се, имаше вкусни лакомства за всички. Но най-голямата награда за децата беше гордостта от постигнатите резултати през учебната година.

По-големите ученици от четвърти до осми клас също получиха своите удостоверения от своите учителки Капка Търновалийска и Добринка Чакърва сред цветя, усмивки и пожелания за незабравими летни приключения.

И през тази учебна година неделното училище беше късче от България в сърцето на чешката столица. Учениците не само задълбочиха знанията си по български език и литература, по история и география, но и присъстваха на различни презентации и работилници, а тържествата по случай най-обичаните български празници отново бяха и уроци по родолюбие. В края на годината се състоя и екскурзия до Велехрад, посветена на делото на св. св. Кирил и Методий, в която се включиха някои от учениците и техните родители. В рамките на екскурзията посетихме и Архиепископския замък в град Кромержиж.

Пожелаваме си слънчево и щастливо лято, което да ни зареди с много сили и добро настроение, за да посрещнем с нетърпение и усмивки следващата учебна година!

д-р Десислава Вилимовска

Първокласниците и второкласниците със своята учителка Десислава Вилимовска

Футболът спасява животи в България

Фондация „Национали 94“ дари средства на Фондация „Стилиан Петров“

Представление и в същото време мисия, която докосва сърцето – в това се превърна *Мачът на надеждата*, с който започна бургаското лято. Едно събитие, чиято стойност ще нараства във времето, понеже демонстрира как всичко на този свят може да послужи на нещо добро, да има благородна мисия.

Малко предистория...

След коварното заболяване, с което се сблъсква един от най-добрите ни футболисти в последните десетилетия – Стилиан Петров, той решава заедно със съпругата си да създаде фондация. Посвещава я точно на най-уязвимите – хората, които страдат от онкологичен проблем и които имат нужда от добра дума и подкрепа. Заедно със съпругата си Паулина вече почти 15 години Стилиан Петров подпомага както болнични заведения, така и медицинските изследвания, които те провеждат.

Мачовете на надеждата

Стъпка напред са т. нар. *Мачове на надеждата*, които събират световни и български звезди пак със същата цел – да се помага... Дебютната среща е през 2023 г. на Националния

стадион „Васил Левски“ в София. С помощта на близо 25 хиляди зрители е събран почти един милион български лева. Сега, в началото на лятото, Бургас стана домакин на втория такъв мач. Около 13 хиляди души препълниха пустеещия напоследък стадион „Лазур“ и станаха свидетели на атрактивното събитие, което донесе още около 300 хиляди евро за благородната кауза.

Още подкрепа

Специална подкрепа фондацията на Стилиан Петров получи и от Фондация „Национали 94“ – организация на футболистите от златното ни поколение, окичило се с бронзови медали от световното първенство в САЩ преди 32 години. „Национали 94“ направи дарение от 40 хиляди евро – чека връчи един от героите през 1994 година, **Златко Янков**, член на фондацията, точно преди началото на *Мача на надеждата*. Жест символичен и защото навремето Янков пробива в големия футбол именно на същия този стадион, но като състезател от бургаския „Нефтохимик“.

„Искрено вярваме, че заедно с хората на стадиона ще допринесем за набирането на достатъчно средства,

за да спасим човешки животи – се казва в обръщение на фондацията. – Благодарим на Стилиан Петров и неговия екип за организацията на това прекрасно събитие. Заедно доказваме, че когато сме обединени, можем да даваме надежда, сила и реална помощ.“

Голяма част от средствата, събрани на *Мача на надеждата*, бяха предназначени за онкологичния център в Бургас. Сред мисиите на футболисти, общественици и зрители беше и тази да се подпомогне за лечението на още двама от най-известните ни футболисти, които в момента са изправени пред тежката болест – Петър Хубчев и Любослав Пенев.

Голово шоу

Разбира се, мачът е и едно прекрасно шоу – в летния бургаски ден световните звезди, сред които Агбонлахор, Джо Харт и Били Уингроув, се наложиха над нашите с 4:3. Сред българските звезди бяха самият Стилиан Петров, но също така Бербагов, Мартин Петров, Балъков и дори Златко Янков, който в деня след мача навърши златните 60! Всичко покрай срещата обаче само подчертаваше основната идея на събитието: *Заедно сме по-силни!*

Важен послеслов

Скоро след мача фондация „Стилиан Петров“ организира онлайн търг, като целта беше да се съберат още средства, а феновете можеха да се сдобият с екипите на футболистите, взели участие в благотворителния двубой. Ще се организира и нов мач, но в друг град. Фондацията набира средства и чрез годишен благотворителен голф турнир във Великобритания.

Важно е да се знае, че Стилиан Петров финансира както болнични заведения, така и конкретни пациенти – след подаване на молба в офиса на фондацията му. Общо над сто души са получили досега лична подкрепа, но хиляди са тези, които се възползват от медицинската апаратура, купена от Стилиан Петров и приятели за общо 11 български болници.

Ирена Ишкиева

Тараторът на нашето недоволство

Скандал, крещят фотографии-те – а на тях лазурно море

Така започва лятото в България. Разхождаш се из социалните мрежи и веднага усещаш как те души мисълта, че нещо не е наред... Тревогата настъпва постепенно. Думите, които покачват напрежението, наглед са обикновени – *почивка, ваканция, семейство...* Зад тях обаче се мъдрят парите и по-специално образът на еврото. Добави ли се на изображението на плажен чадър, скандалът е опечен. И коментарите могат да започнат...

В моя случай съм облагодетелстван

Разходката из социалните мрежи почти веднага е дублирана от истинска, по плажа... На едното място хората се къпнат, че скъпотията ги е прогонила далеч от морето, гневни са – сигурно с право... Но на другото, реалното, заварвам следната картина – деца се ровят в пясъка, големите и те се вдетиняват. Глъчката е обща и навсякъде – и във виртуалния свят, и в реалния... Но характерът ѝ е различен. Има една склонност в хората да изобразяват всичко с най-трагични краски – тревожни и направо апокалиптични. Тази им потребност намира подходяща лупа в социалните мрежи. Критичен ли си – значи си забележим. Това кредо стана популярно напоследък. Така и с летните проблеми български...

Феноменът Икономика на вниманието

Факт е, че в епохата на социалните мрежи всъщност демонстрираме непрекъснато собствения си статут – с всеки статут. Усещането е, че сме важни, когато задвижваме т. нар. икономика на вниманието. А тя се основава именно на негативизма. Много често той е замаскиран като ангажираност спрямо даден проблем. Това носи и бонус – усещане за интелектуално превъзходство, щом имаш формирано мнение...

Така и с цената на чадъра или шезлонга – тема, която година след година залива нови и традиционни медии в наглед скучния летен период. Традиционният вече скандал разчита на острото социално чувство, че някой ни лъже – разбира се, конкретният образ по правило е замазан и неясен. Ако забелязвате, в подобно недоволство липсва какъвто и да е гравивен елемент. Единственият резултат е въпросното осребряване на вниманието, което печелим, под формата на реакции в социалните мрежи. Те пък наливат още морска вода в мелницата на нашето недоволство.

Тук идва на дневен ред друг аспект

Защо нещо толкова маловажно може да привлече такъв огромен обществен ресурс от внимание? Най-лесният отговор – темата се

превръща в безопасен отдушник от инфлацията, от политическата нестабилност или пък от несигурността, когато говорим за бъдещето. Така че всеки нов елемент бързо трупва популярност и аромат – тази година и на копър... Като от нищото един гол таратор успя да се превърне в централна тема за цялото ни общество, а покрай него да се заформят чувствни дебати. Тема благодатна за всички езикови виртуози... жалко, че поне за това не раздават „Мишлен“.

Самият факт, че тараторът стана барометър за инфлацията, е показателен за изострената чувствителност, защото през призмата на краставица, малко мляко и шепа орехи се разнищаха теми от презастрояването по брега до традиционните ни ценности. Няма таратор – няма национална идентичност, сякаш крещяха постове на недоволството.

Нека завъртим брояча на времето назад

Плажуването навремето се считаше за голяма привилегия – семейното по правило занимание отнемаше целия ресурс на една фамилия. Ритуалът, разбира се, включваше мъкнене на торби с багаж, в които можеше да се намери и от пиле мляко... таратор едва ли, но е факт, че навремето всякакви приспособления се превръщаха в плажни чадъри. Но най-честата употреба на плажа си беше със слънчогледови семки във фунийка

от вестник и книга директно под слънцето... тогава още и козметичната промишленост, основаваща се на риска от летните лъчи, беше далеч от сегашната си форма.

Малко елементи от тази носталгична летовническа картинка са се запазили до днес... оцелял е например мургавият продавач на царевица, но цената от 30 стотинки се е трансформирала до 3 евро... а може би и толкова ще са малко.

Днес звучи странно, но тогава и плажът се плащаше – билетчето от 10 – 20 стотинки превръщаше мечтаното море в място за приключения. Сега е безплатно, но пък дори едно посещение на тоалетната е поне евро, особено в такива курортни оазиси като Созопол или Несебър... което подсказва защо още един навик от миналото битова до днес. А именно, най-достъпната тоалетна да е самото море.

Сега пейзажът е коренно различен

Брегът в наши дни е осеян от платени услуги, като се започне от ябълката на раздора, въпросните чадъри и шезлонги, и се завърши с всевъзможни морски атракции. Точно това е един от отговорите защо днес сме толкова чувствителни към високите цени – осмели ли се човек да почива край морето, първо трябва да си даде сметка, че на него се гледа като на спестовна касичка... която трябва да бъде максимално изпразнена за минимум време. Безплатна комай е единствено гледката – въпреки че романтичните изгреви не пълнят стомаха...

Тараторът е отделна тема

При него усещането е, че с нищо се опитват да ни вземат много. Колкото и да струва край морето, истината е малко по-различна. Без да се наговарят, по-едри или по-дребни предприемачи са наясно, че водеща по време на всяка една почивка е *емоцията*. С други думи, тръгне ли човек да си угажда с море, значи по-лесно ще си угоди и с нещо за хапване. Пръстите му се развързват... И има и още елементи – на много места плащаме не просто обслужване, ами усещането, преживяването... И май трябва да се поправим – излиза, че вълните също допринасят за скъпотията край море-

Времето е съдник, но сме забравили тази максима

то, също са включени в менюто.

Психологията на туриста обаче работи по различен начин. Когато оценяваме онова, което ни се предлага, най-голямо значение има цялостното впечатление. А тук вече факторите са много... Представете си разходка из напечения от слънцето Несебър – но също и китните му сенчици, мъничките ресторанчета на брега, които вятърът брули и в най-горещите софийски или пражки дни. Усещането, че си подаряваш време... Ако поредицата от преживявания е изпълнена с хубави емоции, трудно ще се замислите над това колко струва там тараторът... Последния път, когато обикаляхме улиците на древното градче – с приятелка, превърнала летните си разходки в ритуал, ни спря любезен мъж и предложи да си починем в градината на ресторантче. Всъщност ни настаня под стогодишна смокиня, чийто ствол се преплиташе в странен, приличащ на древна скулптура възел. Под клоните ѝ се виждаше само морето – набраздено от вълни и слънчеви лъчи. Каквото и да си поръчахме, ни се струваше наистина вкусно. Виждах, че моята позната се усмихва и е истински щастлива – и това ме караше да съм доволен от избора ни.

„Ваканционният мозък“ е описван и от психолозите

Накратко, човек губи представа за стойността на едно или друго, когато е на почивка. Инвестираш в спомени... Колкото и да струват тараторът

или шопската салата, всъщност сме на тези места за нещо много по-ценно и непреходно. Силното желание да избягаме от собствената си реалност замъглява всички други филтри. Затова си позволяваме какво ли не... После търсим снимките в телефона, споделяме ги с приятели, радваме се...

Такива моменти трудно могат да се пресметнат с пари

Колкото и логика да има в недоволството за цената на едно или друго, за необоснованото бъркане в портфейла ни... Макар че от това се роди друга крайност – генерирането на снимки например рано сутрин, само и само да докажеш тезата си, че туризмът по морето ни умира. Празни плажове и самотни птици. А това болестно желание за критичност спрямо реалността вече прилича на диагноза.

Истината е, че консумацията в крайна сметка е по желание – едва ли има нужда точно тук да изброяваме колко възможности за нискобюджетно плажуване съществуват у нас... трудно е да приемем за стандарт това, че всяко приближаване към морето трябва задължително да приключва с трицифрена сметка в заведение. Пък и тук всъщност виждаме отново зависимост – пак сме се превърнали в консуматори, в жертви... И изведнъж от морето виждаме само цените. Макар отсега да е ясно едно – таратор спокойно може да стане и дума на годината.

Красимир Проданов

Снимки: Деница Проданова

Накратко

Националният военноисторически музей отбелязва своята 110-годишнина с юбилейната изложба „Калейдоскоп на паметта“.

Експозицията представя уникални образци на най-високите отличия на България, лични оръжия, архивни документи и фотографии, предмети от дворцовия и офицерския бит, произведения на ювелирното изкуство от края на XIX и началото на XX в., редки монети, навигационни уреди, технически устройства. „Медийната колекция“ включва използваните кинокамери и звукозаписна техника за документиране и отразяване на дейността на Българската армия, инженерното имущество с измервателните уреди отпреди дигиталната ера, а колекция „Музикални инструменти“ съчетава изкуството на войната с това на музиката. Широко познатата колекция „Знамена“ ще бъде представена с малко познати елементи от бойните знамена на армията – символи, които казват „ние“ вместо „аз“. На откриването на изложбата присъстваха пре-

Национален военноисторически музей
Източник: НВИМ

зидентът Илияна Йотова, министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев, заместник-министърът на отбраната Любомир Монов, началникът на отбраната адмирал Емил Ефтимов. (Източник: НВИМ)

Народното събрание одобри на второ четене Закона за държавния бюджет. В него е заложен дефицит в размер на 5,7% от брутният вътрешен продукт (БВП). Основна причина за високия дефицит са заложените повишени социални разходи, индексацията на пенсиите и увеличението на заплатите в публичния сектор. От Брюксел обявиха, че Европейската комисия следи отблизо тенденцията на нарастване на нетните разходи в България и ще пре-

Народното събрание
Снимка: Pudelek / Wikimedia Commons,
CC BY-SA 3.0

разгледа процедурата за прекомерен дефицит през ноември като част от есенната си икономическа прогноза. Максималният размер на новия дълг, който може да бъде поет тази година, е 10,1 млрд. евро, включително до 3,26 млрд. евро по европейския инструмент на отбраната SAFE. Според плановите на „Прогресивна България“ размерът на държавния дълг ще нарасне до над 50,5 млрд. евро или 35,2% от БВП към края на 2028 г.

Ново научно звено в областта на информационната сигурност с фокус върху класическата и постквантовата криптография се създава в Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Така в България ще се развиват научни изследвания в една от най-важните и стратегически области на съвременните технологии. Криптографията е в основата на сигурността на дигиталните комуникации, финансовите системи, електронното управление, облачните услуги и защитата на чувствителни данни.

Synergy Tower, София Тех Парк (Домът на изследователския институт INSAIT)
Източник: INSAIT / Synergy Tower

Значението на тази област нараства особено бързо с развитието на квантовите технологии, които в бъдеще могат да поставят под въпрос част от използваните днес методи за защита на информацията. (Източник: МОН)

Министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев награди българските ученици, които спечелиха 68 медала (14 златни, 25 сребърни и 29 бронзови) от международни, европейски и балкански олимпиади от началото на 2026 г. Официалната церемония бе организирана съвместно от Министерството на образованието и науката (МОН)

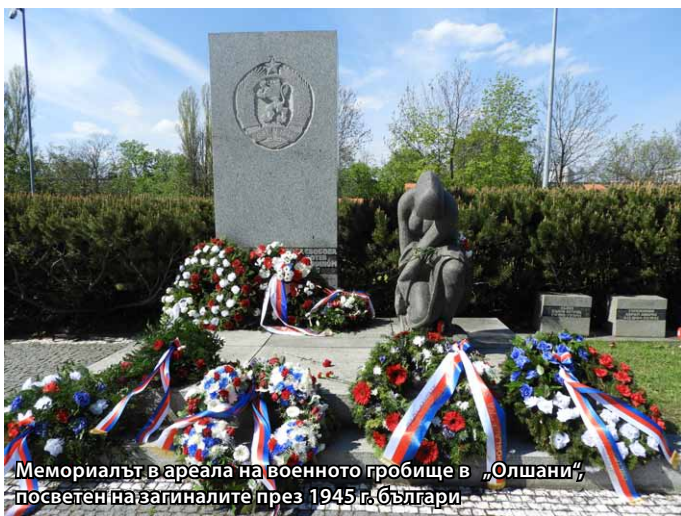

Сградата на МОН в София.
Снимка: Matti Blume / Wikimedia Commons,
CC BY-SA 4.0

и Сдружението на олимпийските отбори. Част от наградените български олимпийци по дисциплини през 2026 г. включват: математика, химия, физика, биология, философия.

Космическата компания EnduroSat и правителството подписа меморандум за изграждането на мащабен високотехнологичен индустриален парк и космически и отбранителен развоен център в района на Доброславци край София. Проектът има за цел да привлече високотехнологични инвестиции и да превърне страната в регионален център за научноизследователска дейност в областта на аерокосмическите технологии, научноизследователската дейност и сигурността. Центърът ще си сътрудничи тясно с български учени, водещи университети и международни партньори от НАТО и Европейския съюз. Основните направления ще включват разработка на софтуерни системи, сателитни технологии и иновации в сферата на отбраната. Компанията на Райчо Райчев планира да инвестира около 100 млн. евро.

Българите, загинали за свободата на Прага (5. – 9. май 1945 г.)

Снимка: Деница Проданова

Мемориалът в ареала на военното гробище в „Олшани“, посветен на загиналите през 1945 г. българи

През май 1945 г. в Прага избухва въстание срещу германските окупационни сили. По улиците на града от пети до девети май се водят тежки сражения, издигат се барикади, а цивилното население се оказва в самия център на събитията. Когато на 9 май в Прага влизат съветските войски, въстанието вече е отнело живота на много хора. Сред жертвите има и чужди граждани.

В книгата на Военноисторическия институт към Министерството на отбраната на Чешката република *Padlí na barikádách: Padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5.–9. května 1945 („Паднали на барикадите: Паднали и загиналите през дните на Пражкото въстание, 5 – 9 май 1945 г.“)* военният историк Томаш Якъл пише, че след изключването на лицата, посочвани като жертви, но починали по други причини, и премахването на дублиращите се данни са установени 2 859 имена на лица, загинали по време на Пражкото въстание. „От тях 2 811 са чехословашки граждани, двадесет и шест са българи, осем – поляци, четирима – французи, четирима – руснаци, двама – украинци, по един – холандец, белгиец и словенец, както и едно лице без гражданство“. Няколко от жертвите все още не са идентифицирани.

От цитираните по-горе данни става ясно, че българите са най-многобройната група сред чуждите граждани, загинали по време на Пражкото въстание. Повечето от тях са живели в Прага и околностите ѝ. Техните истории са част от по-малко познатата страна на Майското въстание – тази на хората с българска националност, които не са били професионални бойци, но са участвали в последните дни на Втората световна война.

Третото издание на „Паднали на барикадите“ включва статията „Българите, паднали по време на Пражкото въстание“ и систематизиран списък на загиналите, подготвени от Мария Захариева въз основа на събрани български и чешки източници.

Проследяването на съдбата на българите, загинали през май 1945 г., допълва познанията ни за българската общност в Чехословакия и за нейното място в събитията в

Прага. Трябва да подчертаем, че в съпротивата се включват много българи и в други градове на бивша Чехословакия. Съпоставянето на архивни записи, военни и гробищни регистри, мемориални списъци позволява засега да бъдат установени 26 български жертви, чиито съдби остават завинаги свързани със събитията от май 1945 г.

Произход на българите, загинали по време на Пражкото въстание

Сред загиналите преобладават представители на традиционната градинарска общност в Прага и околностите ѝ. В дните на въстанието някои от българските градинари помагат на местното население и на въстаниците с храна и подслон, а други укриват оръжие. Освен градинари сред жертвите са инженерът Къню Петров Кънев и медикът д-р Любен Пантелеев Дорчев, зеленчукови работници и членове на градинарските семейства. Повечето загинали са млади хора (вкл. и 16–17-годишни момчета), родени в български селища в Северна България, от които традиционно произлизат много от градинарите, установили се в Чехословакия. Според установените до момента данни сред родните им места преобладават села от Великотърновска област (14) и Русенска област (7), наред с населени места от Търговишко и други райони на България. Тези данни показват не само произхода на загиналите, но и силните регионални връзки в българската градинарска общност в Чехословакия.

Някои от жертвите са живели в Прага дълги години и са били част от българската градинарска общност. Други са дошли да учат или работят. За всички тях обаче животът приключва в края на войната – по време на Пражкото въстание.

Установяване на имената на загиналите

Едно от основните предизвикателства при изясняването на обстоятелствата около гибелта на загиналите е установяването на самоличността им. В българските и чешките документи имената често са записвани по раз-

Общият гроб на жертвите на боевете през май 1945 г. във Велка Хухле.

Снимка: Sju / Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

Паметната плоча в Прага 4, на която са изписани и имената на убитите в дома на сем. Караиванови

личен начин. Различията при изписването на имената на латиница, различията в транслитерацията, съвпаденията на лични имена или на фамилии, архивните грешки, непълните и противоречиви сведения понякога създават съмнения дали става дума за един и същи човек.

В процеса на изследването са използвани и съпоставяни данните от чешки военни регистри и мемориални списъци, данни от гробища и надгробни плочи, сведения за местоживеене и професия, данни за родните места в България. Сред тях е и изданието *Padli na barikádách*, както и данните на Централната военна регистратура на Чешката република (CEVH).

Тази съпоставка помага да се изяснят разминаванията между документите и да се установи по-точно кои са загиналите. В някои случаи тя позволява да се открият и връзките между отделни жертви – роднински, семейни или свързани с общото им местоживееие и произход.

Списъкът на българските жертви не е окончателен и може да бъде допълван и уточняван с нови архивни данни, защото има сведения и за други българи, загинали по време на Пражкото въстание. Трябва да се има предвид, че следвоенните регистри са непълни. В публикувания в края на статията списък са включени загиналите, чиито имена фигурират на чешки и български паметни плочи и паметници. В чешките документи загиналите са обозначени като *Bulhar* (българин) или *Bulharka* (българка). Професиите им са записани накратко или изобщо не са записани – *zahradník* (градинар), *zahradnický pomocník* (помощник-градинар), *dělník* (работник), *v domácnosti* (домакия) или *student lékařství* (студент по медицина). Петима от загиналите са били чехословашки граждани.

Местата на гибел – от южните покрайнини до Чешкото радио

Последните дни на загиналите българи са свързани с различни части на Прага и околностите ѝ, като гимназията „На Пражачце“ (Na Pražačce) в Жижков, до Чешкото радио във Винохрани, в Кърч, на стрелбището в Кобилиси, в Подоли, Воковице, тогавашните общини Мала Хухле, Велка Хухле (днес квартали на Прага), както и между Лаховице и Радотин. Макар че Лаховице и Радотин по

това време все още не са част от Прага, събитията там са пряко свързани с въстанието. На 6 и 7 май германски части, настъпващи от юг към града, извършват убийства на цивилни граждани по линията Радотин – Лаховице – Велка Хухле – Кърч. В тези райони местните жители, сред които и българи, участват в издигането на барикади и се оказват непосредствено въввлечени в боевете.

По спомени на инж. Георги Шишков имената на убитите българи са били съобщавани по Чешкото радио. Някои от жертвите са убити на барикадите (между Радотин и Лаховице), разстреляни или запалени в собствените им домове и градини (Мария и Димитър Караиванови), други стават жертви на жестоките репресии и масовите убийства на цивилното население заедно със своите чешки съграждани (гимназията „На Пражачце“, стрелбището в Кобилиси, Велка Хухле), има и загинали в сраженията – при отбраната на Чешкото радио, в района на трамвайното депо на „Панкрац“ и в Мала Хухле.

Какво се знае за загиналите българи

Инж. Къню Петров Кънев

На 5 май 1945 г. сутринта чешките говорители в ефир отказват да излъчват на немски език и започват да говорят само на чешки. Около 12:30 ч. е излъчен историческият призив: „*Призоваваме чешката полиция, чешката жандармерия и всички чехи на помощ на Чешкото радио!*“. Радиото се превръща в гласа на въстанието – то координира издигането на барикадите, дава тактически указания за придвижването на германските войски и моли за международна подкрепа. Германските части, разположени в сградата, оказват ожесточена съпротива.

В борбата за Чешкото радио пада убит инж. Къню Петров Кънев (в чешките регистри: Kaněv Kanju Petrov) от Перущица. Днес на входа на Чешкото радио неговото име е изписано на паметната плоча в чест на защитниците, дали живота си, за да не замлъкне гласът на свободна Прага.

Жестоката трагедия в дома на семейство Кара-ИВАНОВИ

Трагичната история на известното градинарско семейство Караиванови е сред най-разтърсващите свидетелства за нацисткия терор. Членовете на семейството са родом от известното градинарско село Драганово (Великотърновска област).

Според данни от архива на Министерството на външните работи на България (ДА, опус 20а – а.е. 2076) бащата Георги Караиванов заминава през 30-те години на XX век в Чехословакия като градинар и се установява в Прага. По време на Пражкото въстание Георги Караиванов се намира в България, тъй като е уреждал изпитите на сина си Димитър, но е мобилизиран и не успява да се върне.

Чешките въстаници молят съпругата му Мария да укрие оръжие в градината на Караиванови. Германските войници откриват оръжието и нахлуват в стопанството в Кърч. Те разстрелват укриващите се там градинари Костадин Димитров Акиванов, Костадин Атанасов Петров и Христо Йорданов Недев, както и 16-годишния ученик Димитър Георгиев Караиванов. Мария Георгиева Караиванова е увита в рогозка, полята с бензин и изгорена жива.

Българските жертви в гимназията „На Пражачце“

В гимназията „На Пражачце“ са били зверски измъчвани и убити 44 цивилни граждани, сред които българските градинари Георги Георгиев Боцев, Нако Боцев Наков, Петър Кръстев Петров, Георги Петров Черкезов и Илия Любенов Танев, които са имали в близост зеленчукови градини.

Илия Климентов Попов и Трифон Терентиев

При моста на река Бероунка Илия Климентов Попов и Георги Петров Митов строят барикади и подготвят взривяването на моста, но взривът е навлажнен и не избухва. Германците настъпват със седем танка и откриват огън по слабо въоръжените въстаници. Там е убит Илия Климентов Попов.

На моста на река Бероунка е смъртно ранен и 19-годишният Трифон Трифонов Иванов-Терентиев. За 19-годишния Трифон Трифонов Иванов-Терентиев въстаникът Никола Танев разказва в спомените си, че е бил поразен от вражеска бомба в Лаховице и по-късно е починал от раните си.

Стоян Савунджиев

Българският градинар Стоян Николов Савунджиев (в чешките документи срещан с различни варианти на изписване – *Stojan Savanžel* и *Stojan Nikolov Suvandžiev*) е екзекутиран заедно с чехите Антонин Тоушек и Йозеф Котешовски от есесовците на 7 май 1945 г. в последните дни на Пражкото въстание. На 5 май чешките въстаници, сред които е и Антонин Тоушек, задържат Йозеф Копецки заради сътрудничество с нацистите. Малко след това есесовски части пробиват барикадите в Кобилиси и освобождават Копецки. След негов донос те залавят Тоушек, съседа му Йозеф Котешовски и намиращия се наблизо български градинар Стоян Савунджиев. Тримата са отведени зад вала на бившето военно стрелбище в Прага 8 – Кобилиси, където са разстреляни. Те са последните хора, екзекутирани на това лобно място. След войната срещу колаборациониста Йозеф Копецки, тогавашен управител на стрелбището, е проведен съдебен процес.

Ангел Рашилов и Алетмия Хохолер/Хохолер Алетмие

Трифон Марков пише в спомените си, че чешкият въстаник Твърди е бил свидетел на смъртта на Алетмие Хохолер (български гражданин от арменски произход, според сведения на негови познати) и на 17-годишния Стоян Радев Рашилов. Двамата загиват до съда в Панкрац.

Паметници и плочи с имената на българите, загинали през май 1945 г. за свободата на Прага

1. Български мемориален комплекс в ареала на военното гробище в „Олшани“ в Прага 3

В Олшанските гробища е издигнат мемориал, посветен на падналите за свободата на Прага българи. На него под българския държавен герб е гравирани Ботевият стих „Тоз, който падне в бой за свобода, той не умира“. Следва надпис на чешки: „Чест и слава на българските герои, паднали за нашата свобода“. Композицията включва и скулптурна фигура на скърбяща жена. Вдясно от нея са

Част от паметните плочи в Олшанското гробище

разположени паметни плочи с имената, датите на раждане (ако са известни) и на смъртта на 25 от загиналите по време на Пражкото въстание българи. Според гробищната администрация на Олшани от съхранените документи може да се заключи, че мемориалът е издигнат в периода 1945 – 1948 г., а последните промени са направени през 1999 г.

По сведения на тогавашния български посланик в Чехословакия д-р Ненчо Николаев на 12 септември 1948 г. е извършено „тържествено пренасяне в пражките Олшански гробища на костите на 22 българи“.

2. Паметни плочи на сградата на Чешкото радио, ул. „Виноhradská“ 12, Прага 2

На пилоните от двете страни на главния вход на Чешкото радио и в преддверието са монтирани големи бронзови плочи със списъци на загиналите. Под надписа „Паднали в боевете за радиото 5. – 9.V.1945“ са изписани имената на загиналите по азбучен ред. На една от тези плочи е гравирани и името на **инж. Къньо Кънев**.

3. Мемориал „Кобилиско стрелбище“ в Прага 8

В националния мемориал Kobylická střelnice (Кобилиско стрелбище) срещу лобното място на убитите от СС, върху бетонен вал, са подредени 36 дълги метални правоъгълни плочи. На плочата с имената на загиналите от последната екзекуция на 7 май 1945 г. е и името на разстреляния български градинар **Стоян Савунджиев**, което е изписано неточно като STOJAN SAVANŽEL.

4. Паметникът в Хухелската гора (Chuchelský háj / les)

На територията на горското гробище във Велка Хухле (Praha 16) се намира общ гроб, в който на 11 май 1945 г. са погребани по-голяма част от загиналите във Велка Хухле. Първоначално гробът е бил само с дървен кръст. През 1950 г. е монтирана мраморна плоча с имената на 25 жертви и бронзова ръка, издигната в клетвен жест. На мраморната плоча до имената на трима души пише, че са от България: **Марин Ангелов** (*Marin Angelov z Bulharska*), **Илия Любенов** (*Ilja Lebenov z Bulharska*), Ифин Пугечев (*Ifin Pugečev z Bulharska*). На плочата Ифин Пугечев е отбелязан като лице от България, Ифин Пугечев, но не е

Всяка година през месец май пред българския мемориален комплекс в Олшанските гробища се извършва церемония по поднасяне на венци

категорично идентифициран като българска жертва. За Марин Ангелов и Илия Любенов е известно, че са убити на стария Збраславски път.

5. Районът на улица „Антала Сташка“, Прага 4

Улица „Антала Сташка“ се намира в района Кърч – Панкрац – мястото, където са се простирали най-големите български зеленчукови градини в Южна Прага и където се водят най-жестоките танкови сражения с частите на СС.

В архивите на чешкото Дружество за военни места за поклонение (Spolek pro vojenská pietní místa) е документирано, че по протежението на тази улица и около нея са били убити няколко български земеделски работници и градинари. Имената на зверски убитите наши сънародници са изписани наред с тези на други загинали цивилни граждани на една от мемориалните плочи в памет на жертвите на Втората световна война, която се намира на ъгъла на улиците „Антала Сташка“ и „На Стържи“. Те са Мария Караиванова, Димитър Караиванов, Костадин Акиванов, Костадин Петров, Христо Недев – четирима от тях са произхождали от с. Драганово, Великотърновско, а Христо Недев – от с. Нова Върбовка, Великотърновско.

По спомените на Трифон Марков, един от участниците във въстанието, на паметната плоча, която се е намирала на тогавашния „Съдебен площад“ са били изписани имената на още трима загинали българи, които при преместване на плочата са били заличени по неизвестни причини.

6. Паметник на жертвите от Лаховицкото масово убийство през май 1945 г.

Един от най-жестоките епизоди от края на Пражкото въстание е т.нар. Лаховицко масово убийство (Lahovický masakr). По време на въстанието местните граждани се включват активно в отбраната на стратегическия Лаховицки мост срещу настъпващия от юг тежковъоръжен боен отряд на СС – „Валенщайн“. След като есесовците пробиват барикадата, залавят и екзекутират десетки въстаници и други бойци. Паметникът на загиналите е издигнат до лобното място при моста на р. Бероунка. На бронзова плоча са гравирани имената на 41 убити въстаници, сред които и това на Илия Климентов Попов. Името му е изписано като *I. Попов*. В долната част на плочата след имената на убитите е изписан текстът: „...и 16 неиз-

вестни войници“.

На моста на река Бероунка е смъртно ранен и 19-годишният Трифон Трифонов Иванов-Терентиев, който умира по-късно от раните си.

7. Паметна плоча на гимназията „На Пражачце“ (Прага 3)

По време на кървавата разправа в гимназията „На Пражачце“ (Прага 3) са жестоко убити български градинари и земеделски работници. Там немските войници измъчват жестоко и разстрелват въстаници и цивилни граждани, като ги използват за жив щит. Идентифицирани са 44 от жертвите. Телата им първоначално са погребани в масов гроб в училищната градина.

Установено е, че петима от убитите са български градинари – Георги Георгиев Боцев, Георги Петров Черкезов, Нако Боцев Наков, Петър Кръстев Петров и Илия Любенов Танев (на чешки изписан като *Ilja Lebenov*). Имената им не са изписани точно, а едно от тях е дублирано – *Nako Bocev/Ročev*.

8. Село Долна Студена – паметник на загиналите в Пражкото въстание и Отечествената война

През септември 1984 г. в село Долна Студена, община Ценово, област Русе, е открит монумент с височина 9 м, изграден от бетон и бронз. Паметникът е посветен на жителите на селото, загинали в Пражкото въстание през май 1945 г. и в Отечествената война. В композицията е включен надписът „Вечна слава на героите“, а върху паметника са изписани имената на четирима жители на Долна Студена, загинали по време на Пражкото въстание: Велико Ангелов Митев, Гриньо Игнатов Николов, Иван Николов Ангелов и Крум Дамянов Леонов, както и имената на трима жители на селото, загинали по време на Отечествената война: Игнат Илиев Маринов, Петко Петров Николов и Минко Ламбев Ангелов. Архитектурният проект е разработен от варненска проектантска организация под ръководството на арх. Женья Христова. Автор на скулптурната част е Георги Върлинков.

Съхраняването на паметта за българските жертви по време на Пражкото въстание има значение не само като акт на историческа справедливост към загиналите, но и като част от културната памет на следващите поколения. Тяхната трагична съдба показва, че историческите процеси не се определят единствено от действията на армии и политически сили, а и от решителните действия и саможертвата на обикновените хора в драматичните събития през май 1945 г. Дълго време след 1945 г. в България основното внимание е насочено към съпротивата и партизанското движение в страната. Историите на българите, участвали в Пражкото въстание, както и в Словашкото национално въстание през 1944 г., остават по-малко познати.

Съдбите на нашите загинали сънародници са част от общата история на България и Чехия и са свидетелство за човешката солидарност между двата народа и за цената, която цивилното население плаща в борбата срещу нацизма за възстановяването на свободна Европа.

Мария Захариева

Българските жертви на Пражкото въстание (май 1945 г.)

Име на български	Име на чешки (в регистрите)	Дата и място на раждане	Дата на смъртта	Място на гибелта (Група / Квартал)	Бележки и контекст
Мария Георгиева Караиванова	Marija Georgieva Karaivanova	03.10.1910, Драганово	07.05.1945	I. Кърч (Krč)	Убита в дома си („На Стържи“)
Димитър Георгиев Караиванов	Dimitar Georgiev Karaivanov	07.11.1928, Драганово	07.05.1945	I. Кърч (Krč)	Убит в дома си („На Стържи“)
Костадин Димитров Акиванов	Kostadin Dimitrov Akivanov	09.10.1928, Драганово	07.05.1945	I. Кърч (Krč)	Убит в дома на Караиванови („На Стържи“)
Костадин Атанасов Петров	Kostadin Atanasov Petrov	28.11.1919, Сливовица	07.05.1945	I. Кърч (Krč)	Убит в дома на Караиванови („На Стържи“)
Христо Йорданов Недев	Christo Jordanov Nedev	27.03.1893, Нова Върбовка	07.05.1945	I. Кърч (Krč)	Убит в дома на Караиванови („На Стържи“)
Георги Георгиев Боцев	Georgi Georgiev Bocev	27.11.1908, Церовец	07.05.1945	II. Жижков (Žižkov)	Задържан и убит в гимназията „На Пражачце“
Георги Петров Черкезов	Georgi Petrov Čerkezov	20.07.1925, Бистренци	07.05.1945	II. Жижков (Žižkov)	Задържан и убит в гимназията „На Пражачце“
Нако Боцев Након	Nako Bocev Nakov	20.07.1913, Церовец	07.05.1945	II. Жижков (Žižkov)	Задържан и убит в гимназията „На Пражачце“
Петър Кръстев Петров	Petar Krstěv Petrov	26.11.1920, Пет кладенци	07.05.1945	II. Жижков (Žižkov)	Задържан и убит в гимназията „На Пражачце“
Илия Любенов Танев	Ilija Ljubenov Tanev	05.09.1926, Ценово	06.05.1945	II. Жижков (Žižkov)	Задържан и убит в гимназията „На Пражачце“
Аврам Добрев Герджиков	Avram Dobrev Gerdžikov	06.09.1904, Никюп	7-8.05.1945	III. Мала Хухле	Районът на ул. „Збраславска“ (бойни действия)
Велико Ангелов Дочев	Veliko Angelov Dočev	17.03.1912, Долна Студена	07.05.1945	III. Мала Хухле	Районът на ул. „Збраславска“ (бойни действия)
Никола Киров Чеснаров	Nikola Kirov Česnarov	01.04.1929, Калтинец	06.05.1945	III. Мала Хухле	Районът на ул. „Збраславска“ (бойни действия)
Гриню Игнатов Николов	Grinju Ignatov Nikolov	15.03.1929, Долна Студена	07.05.1945	III. Мала Хухле	Районът на ул. „Збраславска“ (бойни действия)
Крум Дамянов Леонов	Krum Damjanov Leonov	02.06.1927, Долна Студена	06.05.1945	III. Мала Хухле	В архивите се среща и ул. „Зборовска“
Марин Вангелов Димитров	Marin Vangelov Dimitrov	03.09.1920, Крушолок	08.05.1945	IV. Велка Хухле	Убит на територията на Велка Хухле
Илия Илиев Любенов	Ilija Illiev Ljubenov	05.10.1920	08.05.1945	IV. Велка Хухле	Записан и като Лебенев; адрес: № 290
Илия Климентов Попов	Ilija Klimentov Popov	06.07.1926, Пиперково	07.05.1945	V. Лаховице	Убит по време на боевете в Лаховице
Трифон Трифонов Иванов	Trifon Trifonov Ivanov	22.12.1925, Нова Върбовка	21.07.1945	V. Радотин / Лаховице	Умира от раните си след бомбардировка
Стоян Николов Суванджиев	Stojan Nikolov Suvandžiev	18.11.1906, Драганово	07.05.1945	VI. Кобилиси (Kobylisy)	Разстрелян на военното стрелбище
Иван Николов Ангелов	Ivan Nikolov Angelov	28.08.1902, Долна Студена	08.05.1945	VI. Подоли (Podolí)	Загинал на улица „На Ровинах“
д-р Любен Пантелеев Дорчев	Dr. Ljuben Pantelejev Dorčev	19.10.1919, Сарамбей (днес – Септември)	07.05.1945	VI. Подоли (Podolí)	Загинал на адрес: „Подоли“ 375
инж. Къню Петров Кънев	Ing. Kanju Petrov Kanev	01.04.1918, Перушица	07.05.1945	VI. Радио Прага	Загинал по време на ключовата битка за Радиото
Драган Недев Ковачев	Dragan Nedev Kovačev	Липсват данни	май 1945	VI. Воковице (Vokovice)	Липсват по-детайлни биографични данни
Алетмия (е) Хохолер	Aletmia (e) Chocholer	Липсват данни	07.05.1945	Панкрац?	Българин от арменски произход (по сведения на съвременници)

Съставила: Мария Захариева

Публикацията е част от проекта на сдружение „Възраждане“ – Прага, реализиран в рамките на националната програма на Министерството на образованието и науката „Неразказаните истории на българите“.

Българският славей: Документален разказ за Христина Морфова

Животът, талантът и човечността на голямата българска певица оживяват във филма „Благодаря ти, учителко“

Снимка: архив

Христина Морфова

Жизненият път и необятният талант на Христина Морфова – една от най-ярките български оперни певици, покорили европейските музикални сцени – оживяват в документалния филм на режисьорката Светлана Лазарова „Благодаря ти, учителко“.

Филмът разказва за съдбата на именитата старозагорка, останала в историята като „Българския славей“, през личните спомени на нейната ученичка – оперната певица Райна Михайлова, която говори за своята учителка с обич, признателност и дълбоко преклонение. Това е разказ не само за изключителната артистична кариера на Христина Морфова, но и за нея като учител и човек с голямо сърце, оставил дълбока следа в живота на своите ученици.

Кадри от Прага в началото на XX век и стара София се редуват с фотографии на Христина Морфова и нейната дългогодишна пианистка и приятелка Людмила Прокопова, на Райна Михайлова и нейния син – Ангел Михайлов, известен композитор на филмова музика и преподавател в Пражката консерватория.

Солистката на Софийската опера Райна Михайлова е заснета от режисьорката Светлана Лазарова в своя софийски

дом малко преди кончината си, където разказва за своята учителка. Тези кадри са особено съкровен момент във филма – лична среща с една от последните носителки на живата памет за Христина Морфова.

Така филмът събира в един разказ няколко поколения творци, свързани пряко или косвено с музиката и с наследството на Христина Морфова.

Зрителят вижда Христина Морфова както в различни оперни роли, така и в моменти от нейния личен и всекидневен живот. Архивните фотографии от епохата допълват спомените на Райна Михайлова и създават жив образ на времето, в което голямата българска певица изгражда своята кариера.

Във филма звучи и автентичен запис на Христина Морфова – арията на Барче „Пей, птичке“ от операта „Целувка“ на чешкия композитор Бедржих Сметана. Гласът на певицата, съхранен през времето, превръща архивния материал в своеобразна среща с голямата прима и придава особена емоционална сила на документалния разказ.

Сценарист и режисьор на филма е Светлана Лазарова, а монтажът е дело на Аллан Лазаров.

От Стара Загора до големите европейски сцени

Родена през 1887 г. в Стара Загора, Христина Морфова рано разкрива необикновения си музикален талант. Професионалният ѝ път я отвежда в Прага, където получава вокалното си образование в прочутата певческа школа на Мария Пиводова.

Именно чешката музикална култура се превръща в съществена част от творческия ѝ път. През 1909 г. Морфова прави сценичния си дебют в Бърно в ролята на Марженка от операта „Продадена невеста“ на Бедржих Сметана. Българският ѝ дебют е три години по-късно в същата роля.

Следват изяви на редица сцени в Европа. Репертоарът ѝ включва произведения на Бедржих Сметана, Антонин Дворжак и Леош Яначек, български и чешки народни песни и творби от френската, немската и италианската оперна традиция.

Със своя мощен, красив и богат на нюанси глас Морфова се утвърждава като едно от ярките имена на европейската оперна сцена. Певицата пее в Прага, Бърно, Пилзен, Оломоуц и Братислава, а концертните ѝ изяви я отвеждат и до големите музикални центрове на Европа – Париж, Лондон и Милано.

След триумфалните ѝ концерти по европейските сцени световноизвестната звукозаписна компания *Columbia Records* кани Христина Морфова да направи записи. Компанията издава плоча с 12 нейни изпълнения, сред които арии от оперите „Фауст“, „Лакме“ и „Далибор“, както и българската народна песен „Залюляла е Ганка“. Тези записи имат голям успех, съхраняват за поколенията гласа на певицата и дават възможност и днес да се докоснем до

нейното изкуство.

Но зад блясъка на сцената стои и една друга, по-малко позната история – историята на педагога, който посвещава живота си на следващото поколение певци.

„Ще рисувате с гласа си“

Христина Морфова има частна вокална школа в Прага и преподава в Пражката консерватория. След завръщането си в България през 1931 г. става професор по солово пее-не в Държавната музикална академия в София. За нея преподаването не се изчерпва с усвояването на вокалната техника. Тя изгражда собствено разбиране за певческото изкуство – като съчетание от безупречна техника, дълбоко чувство и способност гласът да създава живи образи. „Ще рисувате с гласа си, тези картини хората трябва да си ги представят, трябва да разплачете хората.“ Това е един от най-ценните завети, които Райна Михайлова пазил и предава от своята учителка.

Учениците на Морфова по-късно се превръщат в утвърдени певци и продължават пътя си по чехословашките, българските и световните сцени. Сред тях е и самата Райна Михайлова.

За своите студенти обаче Морфова е много повече от вокален педагог. „Морфова и нейната дългогодишна пианистка и приятелка Людмила Проконова бяха като наши майки“, споделя Райна Михайлова.

Тези думи разкриват една от най-съкровени страни на голямата певица – способността ѝ да превръща преподаването в човешка връзка, основана на доверие, грижа и обич.

Големият глас и голямото сърце

Христина Морфова е известна и със своята благотворителност. Тя подпомага студентите, като настанява нуждаещи се в дома си и им помага да продължат образованието си. Още по време на Първата световна война участва в благотворителни концерти в помощ на ранени и сираци. Грижата за хората в нужда остава част от живота ѝ и по-късно.

В спомените на Райна Михайлова Морфова е човек, който помага на бедни деца, подпомага болни и отделя от собствените си средства за хора, които имат нужда.

Така зад легендата за „Българския славей“ се появява образът на една необикновено щедра жена, за която човешкото състрадание е не по-малко важно от артистичния успех.

Успехът в Москва, уволнението и трагичната кончина

Един от най-драматичните моменти в живота на Христина Морфова настъпва през 1935 г. Певицата е поканена в Москва, където през май изнася два концерта, посрещнати с голям успех. След завръщането ѝ в България обаче я очаква тежък удар. На 30 май 1935 г. договорът ѝ с Държавната музикална академия е прекратен със заповед на министъра на народното просвещение генерал Тодор Радев.

Животът на голямата българска певица се оказва преплетен със сложните политически и обществени отношения по онова време. Морфова продължава да работи и да пее, но само година по-късно съдбата ѝ е прекъсната трагично.

Христина Морфова и нейната пианистка и приятелка Людмила Проконова

Фотограф: Димитър Карастоянов. Източник: ДА „Архиви“

На 1 юни 1936 г. Христина Морфова загива при автомобилна катастрофа край Пирдоп.

„Благодаря ти, учителко“

Кулминацията на филма са думите, отправени с обич и признателност към жената, която е променила живота на Райна Михайлова: „Благодаря ти, учителко!“

А в края на своите спомени тя казва: „Ще се видим горе на небето“. Тези думи имат особена сила. Защото филмът не е просто документален разказ за една знаменита певица, а и филм за паметта – за онова, което един човек оставя след себе си в другите.

За гласа, който остава в историята.

За учителя, който продължава да живее в своите ученици.

И за човека зад легендата.

Филмът на Светлана Лазарова съхранява личните спомени на Райна Михайлова и възкресява не само образа на знаменитата българска певица, покорявала европейските сцени, но и образа на една жена с голям талант, голямо сърце и необикновена отдаденост към своите ученици.

Христина Морфова остава в историята като „Българския славей“.

А в сърцето на своите ученици – като учителката, която никога не е напускала сцената на техния живот.

Филмът е проект на сдружение „Възраждане“ – Прага, реализиран в рамките на националната програма на Министерството на образованието и науката „Неразказаните истории на българите“, с участието на Golden Archer Productions.

Мария Захариева

Музеят е жив

Получих покана от директора на Историческия музей в Попово Владимир Иванов да представя там първата си преводна книга „От дълбока древност. Приказки, легенди, сказания“ от Хенрик Сенкевич. Бях гостувала вече веднъж с моите книги за Азия – „Светлина от Изтока“ и „Лицата на Филипите“, и останах впечатлена от богатата експозиция, до която посетителите имат пълен достъп. В музея в Попово те са насърчавани да вземат в ръка някои експонати – нещо необичайно за другите музеи, които често въздействат като хладни и застинали. Седнах на старата пейка от

бившата жп гара, където пристигах като дете през летните ваканции при дядо, лелите ми и братовчедите ми. Детските спомени ме изпълниха и отнесоха в миналото. Облѣхна ме ароматът на старото Попово.

А директорът унесено разказваше за всеки изложен предмет и събитие, с което е свързан. Ентусиазмът му се предаде и на мен и този път с една от братовчедките ми посетихме археологическия комплекс Ковачевско кале, отскоро разработен, но много впечатляващ. Ето какво разказа Владимир Иванов за него и за музея.

Владимир Иванов

Г-н Иванов, Вие сте директор на Историческия музей в Попово от 2020 г. Разкажете как заварихте музея в първия си работен ден.

Музеят си беше музей, но имаше един недостатък – нямаше експозиция. Музей без експонати все пак е нещо стресиращо за първи работен ден. Важното е, че малко по-късно музеят вече се сдоба с експозиция.

Разкажете накратко за музея, откога съществува?

Догодина ще честваме стогодишнината на поповския Исторически музей. Създаден е през 1927 г., всъщност тогава е създадено Археологическото дружество в Попово, а музеят е негов приемник. Така че историята на поповския музей е достолепна и славна.

Музеят е жив и има много богата програма, освен интересната експозиция. Разкажете за археологическите разкопки на Ковачевското кале.

Съвременните разкопки на Ковачевското кале се провеждат от повече от тридесет години. Обектът е бил открит от Карел Шкорпил, чешки археолог, който през 90-те години на деветнайсети век идва в България и описва нашите старини. Така той стига до тази крепост, на която дава името Ковачевско кале, защото тя е била в землището на село Ковачево.

Той я е описал и начертал, но за съжаление, веднага след неговата поява обектът е подложен на най-сериозното разрушение през вековете. Започват да идват хората от Попово и околните села и да товарят каруците с добре издялани камъни, които са използвали за строежа на къщи (по същия начин камъните от двореца в Плиска за били използвани за строежа на първата жп линия у нас Варна – Русе). И така обектът

буквално е демонтиран в първите 20 години на XX век. Едва след създаването на Археологическото дружество през 1927 г. спира това разрушение и калето потъва в забрава чак до 90-те години на XX век.

През 1991 г. благодарение на Община Попово и съдействието на Великотърновския университет започва първоначално проучване на крепостта, благодарение на което археолозите откриват доста интересни неща и се преценява, че си заслужава да бъде проучена. Но в археологията нещата се случват бавно; повече от 30 години ни отне на практика да се разкрият стените на крепостта. Преди пет години започнаха разкопките във вътрешността на крепостта и веднага се появили добрите изненади. Първо беше открито зърнохранилище, повече от един декар покрита площ,

Част от екипа на музея полага цветя на паметника на цар Борис III в Попово

едно гигантско съоръжение. По-късно беше открит банският комплекс – римската баня. Преди три години откриха две базилики – от IV и от VI век, което пък напълно дава възможност обектът да стане атрактивен и като туристическа дестинация, а не само като научен обект.

Какъв е интересът към Историческия музей и към Ковачевското кале?

Благодарение на усилията на целия екип на музея, в който преобладават млади хора, ние си поставяме амбициозни задачи и ги преследваме целеустремено. Провеждаме една максимално активна кампания, търсим изяви и мероприятия. През 2024 г. музеят беше приет в Националното туристическо движение „Сто-те национални туристически обекта в България“ и станахме известни не само в регионален, но и в национален мащаб, мерим се с големите и се справяме, според мен, успешно.

За Европейската нощ на музеите тази година Вие докарахте Преславското златно съкровище от Шуменския музей. Интересът към него беше голям, нали?

Абсолютно. Стана добра традиция. Преди две години имах щастието да убедя директора на музея в Панагюрище Атанас Шопов да ни даде Панагюрското златно съкровище да го покажа на поповчани – това

Сцената пред входа на комплекса Ковачевско кале

беше първата стъпка. Миналата година реших да използвам контактите си във Варна. Гостувахме на Музея на Възраждането във Варна и на откриването дойде директорът на Варненския исторически музей Игор Лазаренко. Той прояви щедър жест – съгласи се да ми даде златни предмети, част от Варненския халколитен некропол – най-старото злато в света. Друг път ми се обади моят стар приятел, директорът на плевенския музей Володя Попов, и ми предложи Вълчетрънското златно съкровище. Тази година дойде ред и на Преславското златно съкровище. Затова ние ги наричаме Златни европейски нощи на музеите.

Какви са планове Ви за развитието на музея?

Плановите ни са смели, ние вече имаме голяма публика и трябва да показваме нещо ново, различно. Всеки сезон на Ковачевското кале е изключително интересен и там вече създаваме условия да се превърне в много атрактивен археологически туристически обект, където посетителите да получават всички услуги. Основните ми усилия като мениджър на музея са в тази посока.

Днес, първи юни, е и празникът на Таню войвода. Неговата чета преминава Дунава по общ план с Ботевата чета в опит за съвместни действия по време на Априлското въстание. От Тутракан тръгва на юг към Стара планина, за да подпомогне въстанието във Втори сливенски революционен окръг. Бойният път на четата продължава единайсет дни и преминава покрай 28 селища и през три сражения. Днес тук, в Попово посрещаме участниците в 41-я национален поход „По пътя на четата на Таню войвода“ – ученици, граждани и потомци на четниците. Всяка година в нашия град се прави голямо тържество с преглед на маршовата песен. В тази връзка вечерта в музея ще пристигнат проф. Петко Петков от ВТУ и доц. Атанас Шопов, директор на панагюрския музей, които ще представят общата си книга „Априлското въстание 1876 – 2026. 150 години от Българското въстание през 1876 година“ – двуезично историческо издание.

Владимир Иванов и кметът на Община Попово Людмил Веселинов режат лентата при откриването на археологическия комплекс Ковачевско кале на 9 юни 2025 г.

Наталия Бояджиева

Снимки: архив на Владимир Иванов

Диана Добрева: Любовта е единственото ни изкупление

Тридесет и четвъртият международен театрален фестивал „Варненско лято“ (1 – 11 юни 2026) показва най-доброто от българската сцена за изминалия сезон, интересни чужди трупи и специално поканени арт събития – прожекции, концерти, срещи с публиката. Фестивалните заглавия бяха събрани в три програми – „Основна селекция“, „Шоукейс“ и Паралелна програма.

Кулминацията на официалното откриване бе мащабният и вълнуващ спектакъл на Народния театър „Иван Вазов“ – „Малката Англия“ по романа на Йоана Каристияни, сценична версия и режисура Диана Добрева. Именитата ни актриса и режисьорка представи на следващия ден още един спектакъл, този път на Драматичен театър „Николай Масалитинов“ Пловдив – „Влюбеният дирижабъл. Съдбата на поета“ по стихове и

спомени от и за Иван Методиев, Добромир Тонев, Миряна Башева и Гриша Трифонов. По време на единствената пресконференция можах да говоря с нея и с драматурга Александър Секулов, с когото са в дългогодишен творчески тандем, доказал уменията си да превежда голямата литература на силен и въздействащ сценичен език. По-късно разговарях и лично с Диана Добрева.

Действието в „Малката Англия“ ни отвежда на гръцкия остров Андрос, наричан Малката Англия заради развитото корабоплаване – свят, в който морето определя съдбите и определя реда и раните в една общност. Мащабен, визуално наситен театър, в който образите, музиката, движението и словото се преплитат в единно цяло, в мощта и катарзиса на древногръцката трагедия.

Снимка: Наталия Бояджиева

Режисьорката Диана Добрева

Първата сценична адаптация на романа на Йоана Каристияни „Малката Англия“ е и нейната световна премиера, която се състоя тук, във Варна. Какво Ви плени в този роман, за да го адаптирате за сцена?

Това е една много разтърсваща любовна история, но не просто обикновена, сантиментална любовна история. В нея едно момиче успява да задържи любимия си в пространството между живота и смъртта – т.е. тя се отказва от живота, но още не е и в смъртта, само и само да задържи любовта си. Това е един краен човешки жест, сравним само със старогръцката трагедия. Съдбата на тази любов е нещото, което много силно ни привлече в романа „Малката Англия“. Той не е никак лесен за драматизация; това е първият театрален спектакъл, който излиза върху този роман – предполагам, че е така, защото е много сложен за драматизиране, отне ни доста дълго време. Самият процес продължи и по време на репетициите, вградиха се много допълнителни образи, които ги нямаше в романа, и обогатиха персонажната система.

Целият женски свят от книгата няма нищо общо с групо-

вия образ на жените в „Малката Англия“, който се изгради по време на репетициите. От романа е взета основната линия, която е една Орса, Спирос, Мосха и Никос – четворката заедно с майката и бащата. Върху тази основна линия на историята ние градим целия свят. Разбира се, никога не бягаме от същината на един роман. Напротив, смятам, че всички текстове, които се дописват, и персонажите, които идват след това, само обогатяват същината и цялата атмосфера. Много дълъг процес е, включва година, в която се изгражда драматургията. Така че беше един колосален труд, за да се постигне спектакълът, който днес може да се гледа в Народния театър.

Вие сте прекрасен творчески тандем с драматурга Александър Секулов. Как започна сътрудничеството Ви с него?

Главният виновник за нашата среща с Александър Секулов е Кръстю Кръстев, който беше директор на Драматичен театър Пловдив. Той ме беше поканил да направя моя първи спектакъл в Пловдивския театър по книгата „Трънски разкази“ на Петър Делчев и драматизацията беше на Александър Секулов; спектакълът се казваше „Вълци“. Аз прочетох драматизацията, съгласих се да отида в Пловдивския театър и всъщност това беше един много важен старт както за Пловдивския театър, така и стана началото на един важен период за мен. Оттогава минаха десет години, много спектакли направихме там – успешни, с много награди и фестивали в чужбина. С г-н Кръстев имам и по-стара история, защото той беше и директорът, който ме покани да поставям на голяма сцена преди много години. Аз поставих „Макбет“ в Смолянския театър – това беше моят дебют на голяма сцена, в Родопския драматичен театър. Така че той е, мога да кажа, моят театрален ангел.

Как мислите, има ли такова нещо като „съдбата на актьора“, защото Вие сте и актриса, и режисьор?

Аз съм актриса и най-вероятно това ми е в природата.

Разбира се, че понякога това ми липсва – тази енергия, която човек трябва да отдаде в превъплъщението си на сцената, докато играе. Но още докато бях актриса, усещах, че това ми е недостатъчно. Искам сама да мога да създавам тези светове и се насочих към режисурата точно по тази причина – възможността да създадеш свят, какъвто ти го виждаш, ти го мечтаеш, ти би се преборил за него. Не съжалявам за това, защото сега не мога и да си представя по друг начин живота си. Режисурата зае изцяло целия ми живот, в момента същинското ми живее се случва по сцените. Колкото повече напредваш в професията, толкова по-трудно става и няма никакъв шанс да стане по-лесно. Задачите стават все по-сложни, може би ние самите си ги правим такива, защото все по-сложни задачи са ни интересни.

А какво научихте за живота от романа и от работата си по адаптацията?

Не знам дали научих нещо ново, но нещо се потвърди – че наистина единственото и най-главно нещо в нашия живот, това, което би трябвало да ни направлява и за което трябва да се борим през целия си живот и което заслужава цялата ни енергия, всичките ни мисли, това е любовта. Защото само тя ще остане след нас и само нея можем да отнесем от този свят. И ако човек е обичал безгранично и са го обичали безгранично, независимо колко дни е просъществувал на тази земя, то е имало огромен смисъл. Така че и този роман, както и моето веру, са всъщност – любовта е единственото ни изкупление.

Музиката, танцът и смехът са същностна проява на желанието на човека да празнува живота и в същото време носят нещо типично от гръцкия характер. Как съчетахте тази тяхна национална черта с общочовешката ѝ проява?

Да, да, обърнахме внимание на гръцкия характер, доколкото в Гърция е много силно изразен този непрекъснат копнеж по радостта от живота, да си в светлина. Когато отидете в Гърция и сте покрай Егейско море, където аз често ходя, там светлината на това море е различна от всякъде другаде. Тя е нещо, което като че ли ми се вижда божието осветяване. Мисля, че гръците са заразени от тази светлина на морето; те имат в гена си един копнеж по радостта, да си в радост от живота. Празнуват живота по-широко, по-докрай и това се опитахме да предадем в представлението. Разбира се, от друга страна, това е и общочовешка черта – човек, дори когато е близко до смъртта, всъщност почва да танцува – да, това е възможно, да, това се случва. Опитвахме се в представлението да следват сцени, в които има голяма трагика, веднага след това ние скачаме много лесно в празнуването на живота. Мисля, че това още повече засилва трагичността на някои ситуации. Но такъв е и самият ни живот – една верига от радост през тъга, от скръб към въодушевление. Такава е човешката природа.

Вие сте казвали, че за Вас истинският театър е високо катарзисно изкуство. Какво означава за Вас създаването на един спектакъл?

„Малката Англия“ - спектакъл на Диана Добрева, Народен театър „Иван Вазов“

Създаването на един спектакъл за мене е да създадеш един чисто нов свят, да го създадеш в момента, когато зрителят влезе и гледа. Той да няма усещането, че гледа театър, а да има усещането, че в момента присъства на един истински живот, който се случва там.

Създаването на такъв театър за мен като режисьор означава пълно отдаване на мисли, на енергия. Мога да кажа, че почти нямам друг живот извън сцената, цялото ми живее е концентрирано в репетициите. Магията, тайната, за да стигнеш до един актьор, да се постигне една истина или дуенде – това е най-трудното нещо, да го почувстваш като истина, а не като игра. Трябва да мине през теб. За да стигнеш до един актьор, то е като в любовни отношения. Има такова бавно приближаване един към друг, всеки актьор е една вселена.

Сцената за мен е като огромно животно, което ти трябва да опитомис, да го приласкаеш, да го накараш да ти е подвластно; с енергията си да заредиш сцената като пространство – и актьорите, и всички, които обслужват един спектакъл. Да ги омагьосаш всички тези хора, да ги заредиш с мисълта за това колко важно нещо правите в момента. Само така може наистина да се случи спектакъл, при който енергията, заредена в изпълнението, да се върне към зрителя.

Все още ли се притеснявате преди представление при опита, който имате?

Ами естествено, че се притеснявам. То даже е нещо много повече от притеснение, това е слаба дума; то е по-скоро някакво събиране и притихване. Събиране в някакво кълбо в себе си – да събереш всичко в себе си, за да пуснеш другото да се случи. Особен тип вълнение, което не може да бъде спестено никога, все едно е за първи път.

Един спектакъл малко или много прилича на изповед и ти винаги си в много голямо вълнение, защото трябва да отвориш себе си. Дори трябва да преодолееш собствения си срам, всичко, което си ти. Така че, да, вълнението е неотменимо в театъра и слава богу, защото ако се отмени, може би и вълнението на самия спектакъл ще се отмени. Аз казвам и на актьорите: „Изобщо не се притеснявай, че се притесняваш. Вълнувай се, ако целият трепериш, това е много хубаво, значи всичко е наред“.

„Влюбеният дирижабъл“,
Драматичен театър „Николай Масалитинов“ Пловдив

На пресконференцията казахте, че програмата Ви с творчески ангажименти е запълнена три години напред. Това са все проекти в театъра или има и кинопроекти?

Това са доста големи проекти в театъра. Скоро отново ме питаха кога ще заснема филм. Това ми е мечта, но театърът ме е оковал и изобщо не желае да ме пусне, превърнала съм се в абсолютен роб на театъра в момента. Надявам се, че ще мога в един момент да заснема филм, но аз трябва да спра в театъра, защото той ми взима всичката енергия, аз не правя спектакъл просто за да ходя да отметна някоя репетиция. Трябва да спра за около една година работата си в театъра, за да мога да се концентрирам за филм.

Винаги ли е трагична съдбата на поета, както е представена в спектакъла „Влюбеният дирижабъл“?

Спектакълът „Влюбеният дирижабъл“ се занимава със съдбата на българските поети, които са били обезценявани и са имали трагичен живот. Разбира се, най-вероятно е имало и поети с друга, по-лека съдба, но общо взето в България поетите не могат да се изхранят с поезията, която пишат – този труд е доста обезценяван, у нас се смята за нещо, което е безсмислено. А всъщност поезията би трябвало да е духът на една нация. Смятам, че българските поети са съизмерими със световните, поезията ни нарежда сред първите места в света. Би трябвало да се

грижим повече за поетите си.

Как тълкувате метафората в заглавието?

Дирижабълът е машина, която, от една страна, е нещо много красиво, за мен специално. От друга страна, дирижабълът съществува между земята и небето – един мост, стълба. Поезията за мен е тази стълба, по която се катерим нагоре. Тя не се занимава толкова с ежедневието, а по-скоро ни отнема гравитацията и ни дава възможност малко да полетим нагоре.

Привличат ли Ви комедийните текстове?

Много обичам комедии и смятам, че това е най-великият и най-трудният жанр. Скоро направих в Младежкия театър „Сън в лятна нощ“, което за мен беше много голям празник. Имаше хубав репетиционен период и се получи според мен удивително представление. Много ми хареса и трупата на театъра, обичам си ги актьорите.

Вие сте също и преподавател в НАТФИЗ – какви са впечатленията Ви от общуването със студентите?

Аз смятам, че идва едно много интересно поколение млади хора. Те са като дух, за разлика от нас, доста по-свободни; в същото време са умни и интелигентни. Но имат една свобода, за която ние доста повече трябваше да се борим да я постигнем – вътрешната свобода. Така че аз имам надежда, че те ще дадат своя принос за развитието на българския театър.

Носителка сте на толкова много награди. Вярвате ли, че сте успял творец?

За мен успехът се измерва само в едно – дали имаш свободата да правиш това, което искаш като творец. В този ред на мисли аз се смятам за успял човек, защото имам свободата да избирам това, което правя – само с това можеш да измериш успеха. Свободата да направиш пиесата, която искаш, в театъра, в който искаш, и с хората, с които искаш.

Наталия Бояджиева

Диана Добрева е родена през 1971 г. в семейството на актьорите Стойно Добрев и Елизабет Карагеоргиева. Завършва Театралния колеж „Любен Гройс“, а след това и магистратура по френска филология в Софийския университет. От 2000 до 2006 г. е актриса в Театралната работилница „Сфумато“. Снима се и във филми, сред които „Маймуни през зимата“ и „Пазачът на мъртвите“, и за ролите си е отличена с Награда за най-добра актриса на фестивала „Златна роза“ и с Националната награда за кино на НФЦ. През 2006 г. поставя в „Сфумато“ спектакъла „Медея“, за който получава награда „Аскеер“ за режисьорски дебют, номинация за награда „Икар“ и Голямата награда на театралния фестивал в Авињон (Франция). Следващият ѝ режисьорски спектакъл е „Макбет“ (награди „Аскеер“ за костюми и музика, 2008). През 2009 г. в театър „Сълза и смях“ поставя авторския спектакъл „Казанова“, с който участва на фестивала в Авињон. Следват още двадесет и два режисьорски спектакъла, за които получава многобройни отличия.

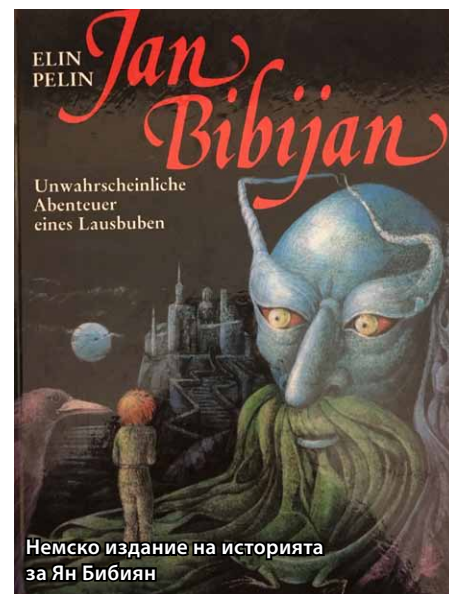
Детство от книгите

Българските герои също са любими. А някои от тях – дори легенди. И са се превърнали в нарицателно, независимо кога сме били деца. Понякога са достатъчни дума-две, та да ги разпознаем. Например жизнерадостното обръщение „драги ми Смахурко“. Или пък „аз съм малък като залък, силен като великан“... Разбира се, че това е „визитката“ на Ян Бибиан.

Зад любимите на поколения деца (пък и възрастни) литературни герои се крият истории, които подсказват както таланта на авторите им да омагьосват с думи, така и силата на литературните герои, които са създали. Ето няколко имена, които свързваме с едни от най-хубавите детски книги, писани в България.

Ян Бибиан, нарисуван от Биляна Караманова за изданието на „Пан“

Ян Бибиан е същински новатор

Приказните му приключения, по време на които стига и до Луната, са на практика първото българско фентъзи за деца, създадено още през 30-те години на миналия век. Може да се потърсят реални паралели с историите на Жул Верн, които са изключително популярни тогава. Елин Пелин обаче създава герой, покрай когото всичко е приказно, а това вече е съществена разлика с касовия френски писател. Ян Бибиан се превръща в главен герой на две истории – първата разказва „невероятните приключения на едно хлапе“, а втората вече представя „Ян Бибиан на Луната“.

След излизането на книгите Елин Пелин споделя, че едно от вдъхновенията за написването им е неговият собствен син Боян. Самото дете, още съвсем невръстно, чуруликало непрекъснато „ян бибиан... ян бибиан“... думи, които родителите му така и не разбрали какво означават.

Непосредствено влияние за написването на книгата изиграва и Хър-

бърт Уелс с неговите научнофантастични романи. Техническият подем бил влязъл и под кожата на самия Елин Пелин, който следял отблизо новостите по света. За книгата си обаче той избира доста по-приказен сюжет. Това улеснява Елин Пелин да постигне едно красиво внушение – след многото перипетии, преживени от Ян Бибиан, за силата на приятелството и добрината. Разбира се, преди това героят изживява пълна трансформация.

Затова и във втората част вече го виждаме целенасочен, заедно с това умен и работлив. „Ян Бибиан на Луната“ е повече преклонение пред

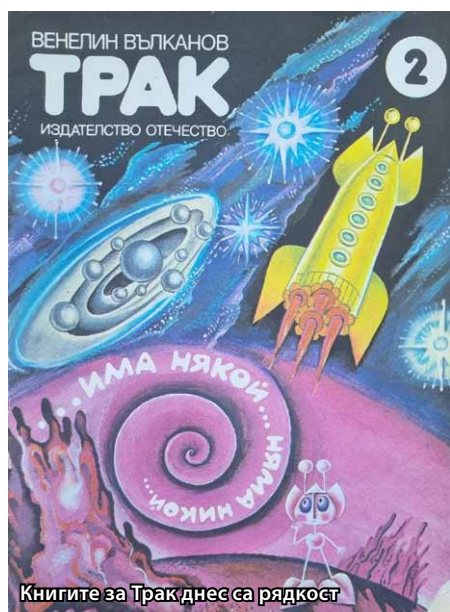
прогреса и подчертаване на важната му роля в тогавашния живот. Това е и полезното в образа на любимия герой – той дава възможност децата да изживеят мечтите си и стъпили на знанието, да се сдобият с успех.

Лиско е също сложен характер

А заедно с това – и един от най-изразителните детски герои в родната литература. Досуц като Алиса или Малкия принц, трудно може да го подредим единствено на рафта за малки читатели. Защото книгите, които му посвещава Борис Априлов, смесват много елементи – има при-

Лиско в книгата на „Ракета“

ключения, но също хумор и сатира, дори лирика...

Лиско се ражда през 50-те години на миналия век и се превръща в герой на общо десетина повести и романа, написани последователно в рамките на около три десетилетия.

И тук приключенията играят основна роля, при това също силно приказни... но такъв е и самият герой. Лиско е ту в гнездото на орел, ту в стомаха на акула. В привидно детския сюжет се крият откровения, които тогавашната цензура е пропускала, явно приспана от факта, че книгата е предназначена за деца. „Има животни, които сякаш се раждат само за това – пише на едно място авторът. – Дай им заседания, комитети, приветствия...”

Сентенциите, които може да се извадят от историите за Лиско, са изненадващо силни и днес. Това подсказва, че прозата, която завещава Борис Априлов (истинското му име е Атанас Джавков), е действително плод на един изключителен литературен талант. Пък и както при Ян Бибиан,

и тук на преден план излиза такава хубава идея като тази за човечността.

Иначе пред съвременници писателят споделя, че тези истории разказвал първо на децата си преди сън. И добавя с усмивка, че се надява читателите им да не заспват като неговите малчугани. Но и как ли да заспим, след като наред с Лиско, в книгите се появява и героят с най-дълго име в нашата литература изобщо: разбира се, говорим за Чимиджимичамиджоми.

Още лудории от Туфо Рижия пират

Героят на Георги Константинов също няма спирачки, както се казва... той успява не само да избяга от дома си и да прекоси океана, но също така да се срещне с нубийски тигър и точно като Ян Бибиан, да полети и в космоса.

Става дума всъщност за една рижка котка, която Георги Константинов увековечава – за успеха на книгата говори и фактът, че писателят е номиниран на два пъти за най-голямата литературна награда в света на детските книги – „Ханс Кристиан Андерсен”.

Туфо израства на шестнайсетия етаж в една софийска панелка, но има други планове за живота. Така че смело зарязва всички удобства под формата на кутия от скъпи обувки и... приключенията му могат да започнат. А сам Георги Константинов казва в предговора, че на всяка страница се случва нещо интересно.

И тук авторът замесва собствените си деца – конкретно, синът на писателя се появява в сюжета на няколко места. Успехът на Туфо – първата книга излиза в средата на 80-те – е огромен, като първоначално тиражът е от около 400 хил. екземпляра. С годините романът е преведен на десет езика. И заради това може да кажем, че до ден днешен Туфо си ос-

тава един от най-сполучливите герои, създадени от български писател.

Трак е истинска находка

Популярността на създадения от Венелин Вълканов герой за жалост страда от това, че няма съвременни издания на тази приказна история. Книгите са общо три, като отново има фантастичен елемент – и отново над всичко изпъква темата за приятелството.

Венелин Вълканов пише и рисува, много удачно като част от текста са включени и стихове, които също са забавни и увлекателни. Като характеристики неговият Трак се доближава и до Лиско, и до Туфо, но разбира се, има своята индивидуалност. Трак е всъщност от планетата Анидарг (прочетете го сега наобратно).

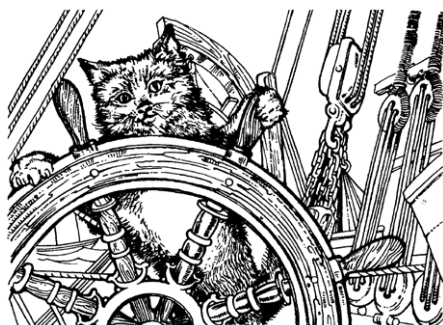
От няколкото истории за Трак струи неподправена доброта, така че децата да го заобичат веднага... а може би и техните родители, които им помагат с прочита на книгата. Интересен факт е, че „Трак” изпреварва с няколко години появата на „Междувъздушни войни” в кината, а има елементи, по които сюжетите си приличат. За жалост, днес може да разчитаме само на антикварните книжарници, за да намерим тази толкова оригинална история и да се запознаем с още един чудесен герой от наш автор, огрял навремето щастливо детските лица.

Дарко е от символите на легендарната „Дъга”

Едно момче с перчем и половина, така звучи „визитката” на Дарко,

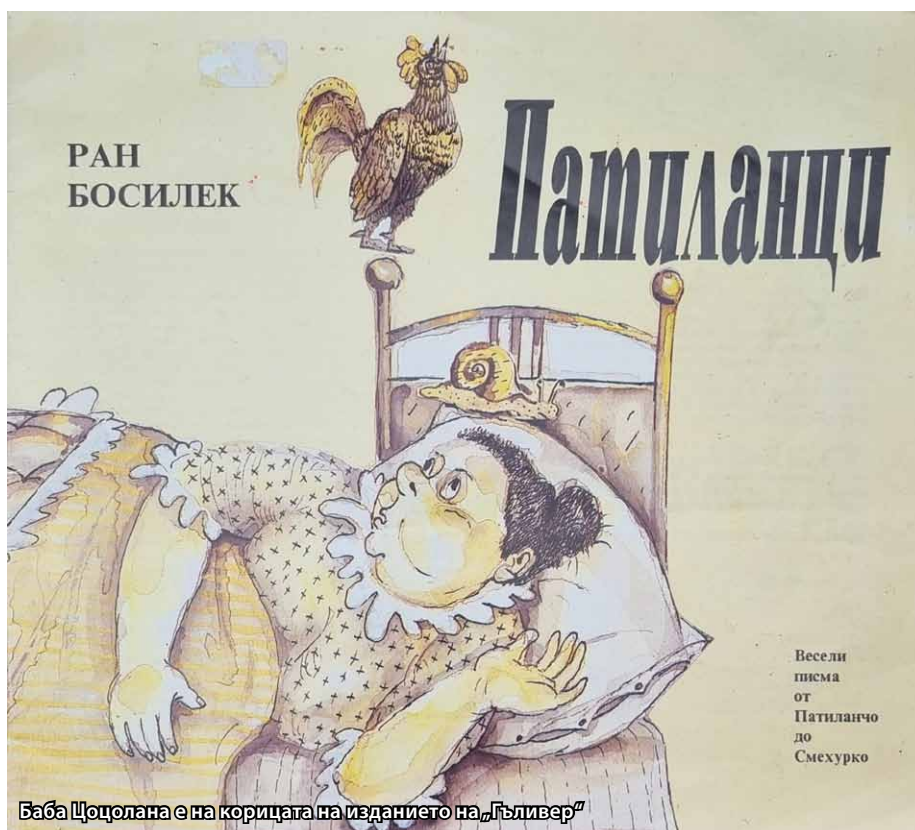

Дарко е обичан от няколко поколения български деца

Туфо в изданието на „Хермес”

който стана разпознаваем навремето и заради характерното копче върху гащеризона си. То всъщност управлява вълшебната шапка, с която се разхожда навсякъде Дарко.

Автор на това поредно приказно създание е Николай Додов, като той създава не просто разпознаваем герой, ами съвременен и лесен за рисуване образ. Точно така, една от причините Дарко да се сдобие с огромна популярност е фактът, че много деца го пресъздават къде ли не с подръчни материали и писала.

Успехът на Дарко през 80-те е феноменален и това кара издателите да

му посветят отделна книга, изваждайки го от комикса „Дъга“. Макар и герой само на няколко кратки истории, Дарко се превръща в легенда, а и отново носи хубаво послание, защото вълшебната си шапка той може да използва само за да прави добрини.

Патиланците също са шедьовър

Ран Босилек залага на забавни истории за шепа герои, като и тук сред лудориите им всъщност прозират изключително важни послания и за възрастните. Книгите са общо шест, като дебют патиланците правят точно преди столетие – през 1926 г. За тяхната слава се постаравал и художникът Вадим Лазаркевич, чиито рисунки също са любими на поколения.

Разбира се, историите за Патиланците са пълни със смях, а в текстовете има и доста стихчета... но най-любим образ остава този на баба Цоцолана. „Кресливичка пада, но не се преструва“, описва я авторът в характерния си стил – римите правят текста му особено четивен и запомнящ се.

Диалозите са пълни с остроумни фрази, които веднага се превръщат в максими: „Смехът здраве дава!“. Добавяме и онази реплика, която се е превърнала в запазена марка и на

На сцената рано турчихме с песен. Отначало глумят бе равен и лесен. Докато на лятър, леежа ни птички. И лако, и бодро подкачахме веселки. Поиграхме за малко. **Страничка с Патиланци от изданието на „Парнас“** проговори:

цялата поредица, и на творчеството на Ран Босилек. Нали всяко писмо завършва с „Поздрав най-сърдечен! Твой приятел вечен!“.

Съвременен детски герой за финал

Хубаво е да има приемственост между онези, които са станали вече класика, и новите герои на родната литература. Напоследък българските книги са във възход, като го дължим на много автори, които смело експериментират със стилове и похвати. Един от най-продуктивните писатели е Емил Минчев – макар че обича повече фантастично-криминалните сюжети, той създаде и ярък образ, в който могат да се припознаят и децата, и родителите им; особено ако са израснали през 90-те.

И тук основното е фантастичен сюжет с много магически изживявания, но пък героите на Емил Минчев в „Митко и омагьосаната пещера“ твърдо държат на стойности като приятелството. Самият Митко е четвъртокласник, който попада с приятелчетата си в необикновена пещера. Там законите на физиката не важат, но пък се появяват толкова много от символите на 90-те, включително лукчетата и дъвки „Турбо“.

Авторът признава, че част от образа е вдъхновена от собственото му детство. В крайна сметка книгата е изненадваща със сюжета си и силна с обратите, които предлага. Показателен за качествата на Митко е и фактът, че Емил Минчев замисля да продължи книгата с още няколко самостоятелни сюжета, в които се изявяват същите герои.

Красимир Проданов

Диана Стоянова-Кювелие сбъдва мечтата си да създаде културен център

В самоковското село Горни Окол преди почти три години отваря врати културен център „Остави следа“, изграден благодарение на усилията на една сърцата дама – Диана Стоянова-Кювелие.

Самата Диана е родена в София и никога не си е представяла, че един ден ще пусне корени на село. Дори напротив – в продължение на 21 години тя живее в Лиеж, Белгия, заедно със съпруга си, който е белгиец. Но и там българската култура е незаменима част от ежедневието ѝ – Диана се включва в белгийски състав, който разучава български народни танци. Красив албум от различни участия пази спомените ѝ от онези години.

Идеята да се преместят в България е на съпруга

ѝ. Търсят място близо до София, където да се установят, и така съвсем случайно попадат в Горни Окол – село в източната част на Плана планина, на около 15 км от Самоков и на 45 км от столицата. Спокойствието, чистият въздух и красивата природа са причина семейство Кювелие да избере селото за свой нов дом и от 2018 г. да заживее в него. „Явно е било писано“, казва Диана. Тук обаче тя не се затваря зад оградата на собствената си къща, а бързо разбира къде има нужда от подобрения. Заедно с други добротворки и добротворци, както те самите се наричат, започват постепенно да правят малки стъпки, за да бъде селото по-чисто и по-цветно.

Диана Стоянова-Кювелие

В началото започват с подобряване на околната среда

Най-напред добротворците организират почитване на градинките и други обществени пространства. Така места, които не са поддържани с години, изведнъж придобиват нов облик. След това се появява идеята за организирането на коледни и първомартенски благотворителни базари, където Диана предлага на съселаните си да си купят ръчно изработени мартеници и коледни сувенири. Някои от тях прави сама, други са дарени от хора, които също искат да се включат в благотворителното събитие. Средствата от базарите са дарявани за каузи, свързани със селото – за параклиса и църквата на Горни Окол, за поправяне на оградата на гробищния парк и други. Невинаги всичко върви гладко. Диана не е родом от селото и

понякога е възприемана като чужда, но тя не е от хората, които се отказват лесно.

Постепенно се заражда идеята за създаването на културен център

Началото обаче е трудно и ако не беше ентузиазмът на една смела българка, културният център щеше да си остане само мечта. Диана Стоянова обаче се справя с всички административни предизвикателства и успява да спечели търга за наемане на помещения в сградата на кметството, които с години стоят неизползвани. С много труд и време те се превръщат в светлото и уютно място, което е културният център днес. Диана ми показва снимки, на които се вижда колко променени са помещенията, които е наела. Със собствени средства, с помощта на семейството си, качена на триметрова стълба, тя сама ремонтира наетата част от общинската сграда, за да я превърне в малко островче на културата и духовността. При това изцяло на доброволни начала.

Културен център „Остави следа“ отваря официално врати на 10 септември 2023 г.

Още на двора му се вижда, че всичко е създадено и поддържано с много любов. Преди да стигнем до центъра, на площадката на стълбището ни посреща стенописът

Част от експозицията в културния център

на младата и талантлива художничка Даря Златева, която е нарисувала Горни Окол, както се вижда от хълмовете над селото.

Културният център е разделен на няколко помещения. Най-голямото е залата, в която се провеждат различни събития. Има и различни предмети, които показват част от дейностите от вече състояли се събития – красиво сгънати стари книги, представящи изкуството „оримото“, керамични произведения на Велин Николов, който освен че се занимава с изкуство, е и автор на книга, разказваща историята на Околите, както накратко местните хора наричат двете съседни села Долни и Горни Окол, по стените са окачени картини на художника Тодор Христов, чиито корени са също от селото...

В „Остави следа“ вече почти три години се провеждат различни събития – творчески работилници за деца и възрастни, литературни четения, лекции по йога, детски куклен театър и много други. В центъра, със сътрудничеството на община Самоков, две поредни години се провежда и конкурс за най-красива мартеница под наслов „Мартеницата – българският символ за здраве и благоденствие“, в който участват читалищата на територията на Община Самоков и град Самоков.

Едно от по-малките помещения в центъра служи като малък етнографски кът, събрал предмети от бита и носии на жителите на китното село. Питам Диана Стоянова как се е сдобила с експонатите и тя ми разказва историята на някои от тях. Една жена например ѝ подарява автентична народна носия, която в момента е изложена в „Остави следа“. Уредничката на културния център сподели, че и хора, които са видели публикации на културния център във „Фейсбук“, също ѝ носят различни предмети за експозицията. Част от изложените предмети принадлежат и на

Стенописът на Даря Златева

самата Диана. Тя споделя, че много от предметите имат нужда от грижа – от почистване, преобоядисване и други дребни поправки, за да заживеят своя втори живот като част от колекцията на културния център.

Истинско съкровище са събраните снимки, които документирант живота в селото през изминалите десетилетия. Специално табло е посветено на певческата група за автентичен фолклор „Околийка“, функционираща към читалището на селото. Околските певци в продължение на десетилетия печелят множество награди от различни конкурси, а като знак на почит към тях през есента на 2025 г. в център „Остави следа“ се провежда вечер, посветена на творчеството им. Всяка от певиците, участвали в групата през годините, получава за спомен флашпамет със записи на няколко техни песни.

Една публикация в социалната мрежа „Фейсбук“, в която художникът Никола Георгиев се обръща с молба към жителите на Горни Окол да споделят стихотворения на поета Кирил Георгиев, роден в селото и трагично загинал едва 25-годишен, води до още една родолюбива инициатива. В центъра се организира възпоменателна вечер за Кирил Георгиев. Диана и съмишленици, със съгласието на сестрата на поета, преиздават фототипно единствената му стихосбирка „Слънчев дъжд“, издадена посмъртно през 2016 г. С помощта на културния център на фасадата на читалището – читалище „Искра 1925“, е поставена паметна плоча, за да помни селото и да се гордее със своя поет. Идеята за плочата е на Никола Георгиев, с административното уреждане на въпроса се заема Диана Стоянова, а самата плоча е направена и поставена благодарение на дарители от селото.

В своята мечта Диана не е сама – помагат ѝ близките ѝ хора. Сред най-запалените поддръжници на „Остави следа“ е сестрата на Диана – актрисата Надежда Драгостинова. Тя помага на центъра не само с идеи, но и много пъти гостува със своя куклен театър „Надя“. Театралните представления са едни от най-посещаваните събития в центъра, а усмивките на децата и техните родители греят дори и през зимата.

Диана признава, че винаги се притеснява колко хора ще дойдат на дадено събитие. „Култура на село се прави трудно, тъй като хората са малко“, казва тя. Но всяка успешна среща, всеки нов посетител ѝ дават надежда и сили да продължи да сбъдва мечтата си – мечта за това как може да изглежда един културен център. И едно село.

Понякога, за да се сбъдне една мечта, трябва голямо сърце и ръце, които не се боят от труд. Диана Стоянова-Кювелие го доказва.

Диана Стоянова-Кювелие с младата народна певица Димана Еринина и нейната вокална педагожка Надежда Иванова

д-р Десислава Вилимовска

Снимки: личен архив на Диана Стоянова-Кювелие

Панагюрище – революционната столица на България

Има места, където историята се усеща във въздуха, в калдъръмените улици и в тишината на старите възрожденски дворове. Панагюрище заема особено място в националната ни памет като един от главните центрове на Априлското въстание – то остава в сърцата ни като бунтовната столица на онази паметна пролет. Тук стремежът към просвета и национално самоосъзнаване естествено прераства в организирана борба за свобода, а събитията от 1876 г. превръщат града в символ на върховна саможертва. Пожарите изпепеляват къщите, но не успяват да пречупят духа на панагюрци. В Тутевата къща все още отекват стъпките на Бенковски и Волов, които разгръщат съдбоносното „Кърваво писмо“. В спомениите за храма „Свети Георги“ и панагюрските домове сякаш още блестят златните букви „Свобода или смърт“, а кървавите следи в Дудековата къща и до днес ни напомнят за високата цена на свободата.

Паметникът на Райна Княгиня в Панагюрище

Сърцето на Априлското въстание

Историята отрежда на това живописно средногорско градче да се превърне в туптящото сърце на героичните събития от пролетта на 1876 г. Панагюрище неслучайно е избрано за център на Четвърти революционен окръг – населението не само че е било изцяло българско, но е известно със свободолюбивия си дух, смелост и предприемчивост. Показателно е, че първият изследовател на въстанието Димитър Страшимиров нарича панагюрци „най-здравите стълбове на общото дело“.

През първите месеци на 1876 г. тече трескава подготовка за предстоящия бунт. Дюкяните служат за средище на местните революционери. Един от тях – този на Стоил Финджеков, се превръща в работилница за черешовите

топчета. Въстаническите униформи се шият под ръководството на Деян Белишки, останал в историята като шивача на Априлското въстание. Той ушива и воеводските дрехи, с които, както пише Захари Стоянов, Георги Бенковски извиквал възхищението на народа. При друг панагюрец – оръжейника Никола Бимбашов, се коват саби, ножове и ками. По-заможните дават пари за закупуване на пушки, пищови и барут, а местните търговци поемат грижата за набавяне на продоволствия. Учителката **Райна Попгеоргиева** ушива главното революционно знаме.

Тук, в Тутевата къща, на 20 април 1876 г. местните революционери начело с **Георги Бенковски** и **Панайот Волов** получават „Кървавото писмо“ на Тодор Каблешков и обявяват началото на въстанието в Панагюрище. **Павел Бобеков** оглавява Привременното правителство, **Георги Бенковски** сформира своята „Хвърковата чета“, а **Райна Попгеоргиева**, качена на кон, развява знамето на революцията. Макар и само за 10 дни, Панагюрище се превръща в истинска столица на бунта. На 30 април след упорита и героична съпротива градът пада в

ръцете на озверелите башибозуци, а много панагюрци, сред които жени, деца и старци, са избити с невероятна жестокост.

Места на паметта – символи на българския героизъм

Някои от най-драматичните събития от пролетта на 1876 г. оживяват чрез малкото възрожденски къщи, успели да оцелеят сред пожарищата.

Тутевата къща

Една от тях е къщата на Иван Тутев – богат търговец и участник в Априлското въстание, който след неговото потушаване спасява живота си благодарение на застъпничеството на руския консул в Цариград княз Алексей Церетелев. Именно в Тутевата къща куриерът Никола Салчев донася легендарното „Кърваво писмо“, написано от Тодор Каблешков в Копривщица. **Георги Бенковски** и **Панайот Волов** го прочитат с вълнение и незабавно обявяват началото на борбата. През 1947 г. наследниците на Иван Тутев даряват тази емблематична сграда, за да бъде превърната в музей за поколенията.

Лековата къща

Лековата къща

Друг ценен архитектурен и художествен паметник от епохата е Лековата къща, прочута със своите изящни дърворезби и богато изографисания салон „Колелото на живота“. Къщата е била посещавана от Апостола Васил Левски, а собственикът ѝ – търговецът Иван Леков, е сред ключовите участници в подготовката на бунта. В Лековата къща е изготвена и Прокламацията – обръщение към българския народ, само ден преди нейното официално обявяване. По-късно поетът Пенчо Славейков я възпява в своята епическа поема „Кървава песен“.

Къща музей „Райна Княгиня“

В непосредствена близост се намира и родната къща на Райна Попгеоргиева (Райна Княгиня). Едва 20-годишна, младата панагюрска учителка ушива и извезва със златни конци главното въстаническо знаме с безсмъртния завет „Свобода или смърт“. Недалеч от нейния дом са запазени стените на Хаджилуковия дом, който по време на подготовката на въстанието служи като важно средище на революционната дейност и място за заседания на въстаническото ръководство.

Дудековата къща

Дудековата къща – най-голямата от запазените възрожденски сгради в града – се превръща в последната крепост и убежище на панагюрци. В нейните стаи в дните на погрома панически се укриват десетки жени, деца и старци. Собственикът Петър Дудеков е посечен от османците, а

Църквата „Свети Георги“

неговият зет Петър Щърбанов – член на местния революционен комитет – избира смъртта пред пленничеството. За да не попадне жив в ръцете на врага, той слага край на живота си с думите: „Няма пример да се е предал някой от панагюрските борци с оръжието си. Славно свършиха панагюрци!“. По дървеното вътрешно стълбище на къщата и до днес личат следи от кръвта на защитниците, а по стените личат белези от куршуми и щикове. В двора е поставена паметна плоча с имената на брутално избитите от башибозука граждани, както и на героите Петър Дудеков и Петър Щърбанов.

Непосредствено след потушаването на Априлското въстание английската благородничка и филантропка лейди Емили Странфорд открива в Дудековата къща болница за пострадалите с 20 легла. Английските medici лекуват в нея ранените от бунта и заболелите от тиф и дизентерия, пламнали вследствие на разрушенията и мизерията.

През 50-те и 60-те години на миналия век в сградата се помещава първият местен исторически музей. Днес тук е подредена етнографска сбирка, която показва нагледно как е изглеждало и протичало ежедневието на заможните панагюрци.

Панагюрските църкви „Свети Тодор Тирон“, „Свето Въведение Богородично“ и „Св. вмчк Георги Победоносец“

По време на въстанието панагюрските църкви „Свети Тодор Тирон“, „Свето Въведение Богородично“ и „Св. вмчк Георги Победоносец“ стават последно убежище за стотици жени, деца и стар-

ци. Много от тях са избити или изгорени живи, а самите храмове – опожарени. Скоро след Освобождението те са издигнати отново от пепелищата.

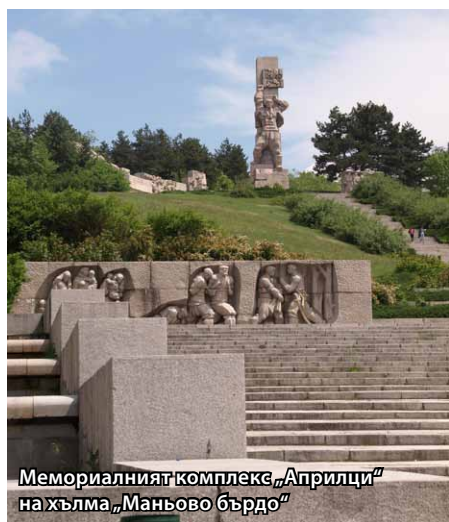
За да се пренесем мислено в далечната 1876 г. и да си припомним героичните събития, трябва да се отправим към хълма Маньово бърдо в сърцето на града. Там на 30 април за последен път отекват изстрелите на черешовото топче. Днес на това място се издига Националният мемориален комплекс „Априлци“ – един от най-внушителните монументи в Средногорието, издигнат през 1976 г. по случай 100-годишнината от епопеята. Централната фигура е мощен, обобщен образ на бореца за свобода, когото местните жители често свързват с Вазовия герой Боримечката от романа „Под игото“. Комплексът пресъздава в камък и величието на Райна Княгиня, Георги Бенковски и неговата Хвърковата чета.

Маньово бърдо

Историческите възстановки на Априлското въстание са традиция, която е жива и до днес. Всяка година стотици участници от националното дружество „Традиция“ пресъздават боевете и отбраната на града по склоновете на Маньово бърдо. Тези събития са ясен знак за дълбоката почит на панагюрци към техните предци, жертвали живота си за българската свобода.

Днес Панагюрище продължава да бъде не само свидетел на едни от най-значимите епизоди в нашата история, но и град светиня, в който духът на април 1876 година никога не угасва.

д-р Красимира Мархалева

Мемориалният комплекс „Априлци“ на хълма „Маньово бърдо“

Между травмата и носталгията

Изложба в Националната библиотека в Прага разкрива малко познати страници от историята на българската емигрантска литература

На 15 юни в Националната библиотека в Прага беше открита изложбата „Между травмата и носталгията. Сюжети от българската емигрантска литература (1944 – 1989)“. Експозицията е организирана от Славянската библиотека към Националната библиотека на Чешката република и Славянския институт към Академията на науките на Чешката република, в сътрудничество с Българския културен институт и Чешкото дружество за славянски, балканистични и византийски изследвания. Автор на изложбата е Якуб Микулецки.

Д-р Якуб Микулецки на откриването на изложбата в Националната библиотека в Прага

Събитието откри директорът на Славянската библиотека Лукаш Бабка, който подчерта значението на изложбата за представянето на културно-исторически и литературни теми, свързани със славянските народи. По думите му подобни инициативи имат потенциала да предизвикат интерес както сред чешката, така и сред българската публика.

Специално внимание беше отделено на книгите, издадени от български емигранти. Представената колекция е лична сбирка на Якуб Микулецки, който в продължение на години издирва, събира и купува издания на български автори, живели зад граница. Днес неговата колекция включва около 100 книги – ценен източник за изследването на българската емигрантска литература.

На откриването пълномощният министър Андрей Влахов отбеляза, че голяма част от представените автори са малко познати в България, с изключение на известния писател Георги Марков. За значението на изложбата говори и Вацлав Чермак – директор на Славянския институт и редактор на списание „Славия“. Якуб Микулецки сподели, че Българската емигрантска литература от периода 1944 – 1989 г. е все още слабо проучена.

В края на събитието той проведе специална „информационна разходка“ сред панелите на изложбата, по време на която разказа на зрителите за съдбата и творчеството на авторите, живели и творили далеч от България.

Творбите на авторите емигранти са създавани в един по-свободен свят, далеч от комунистическата цензура. В същото време обаче много от тях носят в себе си травмата от репресиите, спомена за преживяното и болезнената носталгия по България.

Голям е приносът на изследователя д-р Якуб Микулецки за откриването и популяризирането на малко познати страници от българската история и литература.

Лицата на българската култура на емиграция

Експозицията „Между травмата и носталгията. Сюжети от българската емигрантска литература (1944 – 1989)“ включва 14 информационни пана, двуезични материали и книги, представящи биографията и творчеството на български автори, напуснали страната по време на комунистическия режим. Независимо от различните им политически убеждения, творчеството им е създадено извън официалната социалистическа литература и представлява своеобразна алтернатива на тогавашната книжна продукция.

Специално място в експозицията е отделено на **Георги Марков** (1929 – 1978), на когото са посветени два информационни панела. Известният български писател напуска страната през 1969 г. и се установява в Лондон. Там работи в българската редакция на Би Би Си, а по-късно сътрудничи на „Дойче Веле“ и Радио „Свободна Европа“. Именно по Радио „Свободна Европа“ между 1975 и 1978 г. са излъчвани прочутите му „Задочни репортажи за България“.

В една от витрините на Националната библиотека в Прага са представени „Задочни репортажи за България“ и англоезичното им издание под заглавието *The Truth That Killed* (New York: Ticknor & Fields, 1984).

Особено интересен за чешката публика е панелът „Георги Марков и реформаторските процеси в Чехословакия“. В него Якуб Микулецки представя връзката на писателя с Пражката пролет и текстовете му, посветени на реформаторските процеси в Чехословакия. Есетата на Марков по темата са издадени на чешки език през 1991 г. под заглавието *Úvahy o československém jaru 1968* („Размисли за чехословашката пролет 1968“) в превод на Владимир Кржиж. Представен е и откъс от книгата с есета на Георги Марков „Пражка пролет“, издадена през 2006 г.

Непрогледно свъсено небе,
сняг се трупа, трупа, трупа...
Бяла радост за душата бе
с няколко деца във група
плътна да се спускаме с шейна.
Биехме се с топки снежни...
Всичко туй остана зад стена.
Няма кой две думи нежни

да ти каже в тази тук страна.
Свита съм като в хралупа,
(може би веч стара съм жена)
а снега се трупа, трупа...

Гледам през прозореца навън
от нюйоркската си стая.
Печат ми снежинки като в сън,
но не мога да играя.

(„Сняг се трупа“ от стихосбирката
„Тракийско злато“, 1981, с. 23)

Якуб Микулецки представя изложбата

Тези стихове отразяват незарастващата болка на поетесата **Евгения (Жени) Заимова** (1917 – 2005), прекарала голяма част от живота си в изгнание. Съпруга на Стоян Заимов – военен аташе на България в Италия и син на генерал Владимир Заимов, тя остава в Рим, след като съпругът ѝ е отзован в България. Обявена за невъзвращенка, а синът ѝ – Владимир – ѝ е отнет.

В Италия Жени Заимова учи пеене при известната българска певица Елена Николаи и мечтае за оперна кариера. Там излиза първата ѝ стихосбирка „Писма до Корадо Алваро“, която по-късно е преиздадена и на френски език. През 1956 г. Жени Заимова заминава за Ню Йорк. Първите си американски години прекарва в бедност и с влошено здраве. Автор е на повече от десет поетични книги. След 1993 г. поетесата се завръща в България. Умира в София през 2005 г.

На изложбата са представени стихосбирките ѝ „Мартеници“, „Щъркели“, „Тракийско злато“ и „Песни разпилени“, издадени в САЩ.

Съдбата на Жени Заимова се преплита и с тази на един от най-изявените представители на българската политическа и културна емиграция – журналиста и поет **Христо Огнянов** (1911 – 1997). Двамата поддържат духовна връзка през океана, обединени от интереса си към литературата.

Христо Огнянов е дългогодишен водещ на предавания на „Свободна Европа“ и „Гласът на Америка“ и един от инициаторите и учредителите на Българското академично дружество „Д-р Петър Берон“ в Германия през 1965 г. Той е тясно свързан с ВМРО и с българските емигрантски общности в Австрия, САЩ и Западна Германия. През 1954 г. в Мюнхен излиза поетичната му книга „Пътешествие“, а през 1967 г. той издава в Нюрнберг книгата „Bulgarien“.

В пражката изложба е представена неговата стихосбирка „Превъплъщения“ (Мюнхен, 1978 г.). Със своята журналистическа и литературна дейност Огнянов има значителен принос за популяризирането на българската култура зад граница.

Сред представените автори в експозицията е и поетът и белетрист **Николай Левков** (1933 – 2020), който емигрира във Франция и се установява в Париж. Работи за Радио „Франс Интернационал“, където впоследствие става главен редактор и директор на отдела за чужди езици. Свързан е с парижката секция на Българския национален комитет.

Левков публикува в редица български емигрантски периодични издания, сред които „Младежка борба“, „Освобождение“ и „Бъдеще“, често под псевдонима Николай Сърногорски. Сред най-известните му произведения е романът „Земята плаче“, издаден в Париж през 1958 г. в поредицата „Народна борба“. В него той пресъздава драматичните последици от насилствената колективизация в България.

На експозицията е представен откъс от романа „Земята плаче“, в който разказвачът разкрива защо българският селянин не е могъл да приеме отнемането на свещената за него земя.

Колекцията на Якуб Микулецки включва и мемоарите „60 години живяна

Никола Д. Петков

Възпоменателен сборник от 1988 г.
На снимката – Никола Петков по време на
скалъпления срещу него процес

история“ на **Константин Кацаров** (1898 – 1980) – професор по право в Женевския университет. Той емигрира в Швейцария през 1956 г. и посвещава значителна част от живота си на каузата за запазване на връзките с Родината, която нарича „Вечната България“. През 1969 г. проф. Константин Кацаров създава фонд за следдипломна квалификация на млади българи.

Земеделците в изгнание: Памет и наследство

Специално пано в изложбата е посветено на известния български политик **Никола Петков** (1893 – 1947) – лидер на БЗНС и на Обединената опозиция, екзекутиран на 23 септември 1947 г. след показан политически процес.

Според Якуб Микулецки „личността на Никола Петков се издига в култ с агиографски характеристики, а екзекутираният опозиционен лидер се превръща в ключов символ за българската емигрантска памет и политическо верую“. Той отбелязва също, че паметта за саможертвата на Петков се поддържа ежегодно, най-вече по инициатива на емигрантския Български национален комитет (БНК).

Сред представените издания от колекцията на Якуб Микулецки са „Никола Д. Петков 1893 – 1947“, съставена от земеделския кръг на Ценко Барев и издадена в Париж през 1988 г., както и книга за Никола Петков от Искър Шуманов. Изложени са и издания,

посветени на други видни представители на българското земеделско движение и на политическата емиграция – **Г. М. Димитров** и **Слави Нейков**.

Българските анархисти в изгнание

През втората половина на 40-те години българските анархисти също стават обект на политически преследвания, арести и интерниране. Онези, които успяват да напуснат страната, се установяват в Швейцария, Франция, Австралия и други държави.

Един от тях е **Георги Хаджиев** (1906 – 1992). Той напуска България по време на правителството на Александър Цанков и известно време пребивава в Чехословакия. По време на Гражданската война в Испания участва като интербригадист. През 1948 г. се установява във Франция, където продължава обществената и публицистичната си дейност. След промените през 1989 г. се завръща в България.

От 1952 г. до март 1991 г. в Париж и Сидни излиза списание „Наш път“, чийто главен редактор е Георги Хаджиев. В него се публикуват текстове на анархистична тематика, политически и публицистични материали, както и литературни произведения. Анархистите в изгнание създават и особен тип революционна поезия, която идейно се противопоставя не само на съветския модел на социализма, а и на западния капитализъм.

Друг представител на българската анархистка емиграция е **Георги Константинов** (р. 1933 г.). На 3 март 1953 г. той организира взривяването на паметника на Сталин в Борисовата градина в София. Осъден е на 20 години затвор, от които излежава десет. През 1973 г. успява да избяга и се установява във Франция.

В Париж Константинов продължава активната си публицистична дейност. От март 1987 до 1990 г. под негова редакция излиза българското емигрантско анархистко издание „Анархо-комунистическа революция“. През 1990 г. са публикувани и три броя на вестник „Анархист“, също под негова редакция. През 1986 г. в Париж е публикувана и „Антиистория славянобългарска“, която по-късно излиза и в България.

На изложбата са представени двутомното издание със спомени на Георги Хаджиев „Моят път“ и стихосбирката „Великата глупост“ на Александър Христов.

Литературното творчество на българските евреи в Израел

По време на Втората световна война депортацията на евреите от старите предели на България е предотвратена в резултат на широка обществена и политическа съпротива, в която участват депутати, общественици, духовници и граждани. След края на войната част от българските евреи се преселват в Израел, но продължават да поддържат връзка с българския език и култура.

В Израел те развиват литературна дейност, като пишат и издават книги на български език. Сред авторите са Алберт Михаел със „Спасени от урагана“ (1961), Буко Пити с „Те, спасителите“ (1969), Алберт Бени с „Разказ за любовта“ (1964), Алберт Леви-Пепо с „Ние, хората“ (1970), както и Алберт Варсано, Тилда Леви и Йона Шварц.

Сред представените в изложбата издания са сборникът „15 автори под един покрив“ (1978), „Ние, хората“ от Алберт Леви-Пепо, „Царицата Геула“ от Алберт Варсано и „Разказ за любовта“ от Алберт Бени.

Емигрантската литература – глас за човешките права

След Хелзинския процес през 70-те години на XX век нараства броят на емигрантските публикации, посветени на нарушенията на човешките права и политическите репресии в комунистическа България. Литературата и публицистиката на българската емиграция играят все по-важна роля в разкриването и в представянето им пред международната общественост.

Сред най-ранните и значими свидетелства е книгата „Белене – островът на забравените“ (1983) на **Недялко Гешев** (1928 – 2016). Гешев е арестуван през 1951 г., осъден е на осем години затвор и през 1952 г. е преместен в ТВО „Белене“. Успява да избяга и се установява в Белгия, където се включва активно в дейността на българската политическа емиграция. Сътрудничи на емигрантските издания „Освобождение“ и „Младежка борба“ и публикува материали за лагера „Белене“. През 1983 г. в Брюксел излиза книгата му, превърнала се в едно от най-

ценните свидетелства на бивш лагерист за репресивната система в България.

През 2026 г. „Белене – островът на забравените“ е преиздадена от „Сиела“, като новото издание включва и допълнителни материали и свидетелства.

Сред важните документи за репресиите в Съветския съюз е книгата „За да не се повтори никога вече“ на **Благой Попов** (1902 – 1968). Попов е един от тримата българи, обвинени в процеса за подпалването на Райхстага през 1933 г. заедно с Георги Димитров и Васил Танев. След Лайпцигския процес тримата заминават за СССР. През 1937 г. Попов е арестуван, а през 1939 г. е осъден на 15 години затвор. Изтърпява присъдата си в съветски лагери и се завръща в България през март 1954 г.

Спомените му, озаглавени „За да не се повтори никога вече“, са публикувани от българската политическа емиграция в Париж през 1981 г. Те представляват свидетелство за репресиите срещу българските политически емигранти в СССР и за системата на сталинските лагери. Пълният текст е публикуван в България едва през 2008 г., по оригиналния машинопис на автора.

Стара София оживява в разказите на Илко Илиев

Сред по-малко познатите представители на българската литературна емиграция е **Илко Илиев**, известен и с името **Джералд Дорсет**. Професионалният му път е свързан с няколко от водещите западни медии – работи в „Гласът на Америка“, Радио „Свободна Европа“ и Би Би Си, а по-късно преподава в различни университети в САЩ.

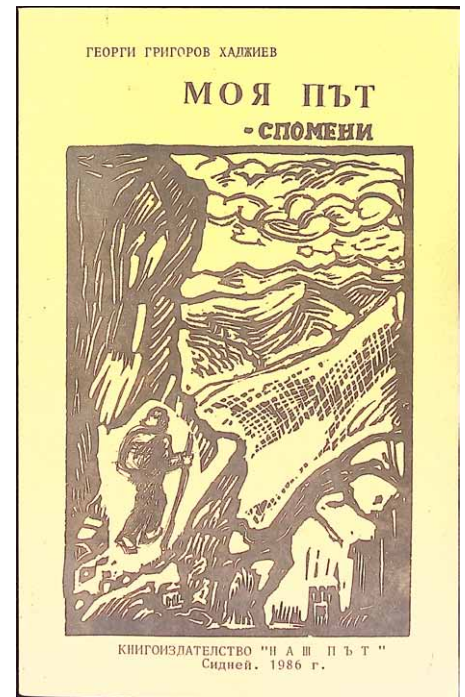
Сред най-драматичните моменти в живота му е отвлечането му от Лондон. Той е отведен в България и арестуван в София, където прекарва около година в затвора. Освободен е след намесата на американската дипломация, тъй като е американски гражданин.

Илко Илиев е автор на стихосбирката „По чужди земи“, издадена в Лондон през 1957 г., и на сборника с разкази „Скици с въглен“, публикуван в Мюнхен през 1959 г. В разказите си „Скици с въглен“ Илиев се връща към спомените си за България и умело пресъздава атмосферата на стара София.

Последният панел на изложбата представя откъс от разказа „Рефера в чувал“ от сборника „Скици с въглен“.

Илиев (Дорсет) дълго време остава почти неизвестен за българската литературна история. Затова неговото творчество и необикновената му биография представляват особен интерес за съвременните изследователи.

Изложбата „Между травмата и носталгията. Сюжети от българската емигрантска литература (1944 – 1989)“ представя българската емиграция като важна част от българската културна и историческа памет. Съществен е

Снимки: Зузана Хомолка Федерова и личен архив на Якуб Микулецки

приносът на изследователя д-р Якуб Микулецки, който насочва вниманието на широката публика към автори и книги, останали дълго време извън познатата ни литературна история. Днес творчеството на българските политически емигранти може да бъде преосмислено не само като свидетелство за една противоречива епоха, но и като неотменима част от историята на българската литература и култура през втората половина на XX век.

Мария Захариева

Якуб Микулецки е роден през 1987 г. Завършва бакалавърска програма по специалност „История и славистика на страните от ЕС“ във Философския факултет на Университета в Пардубице, където се обучава от 2007 до 2010 г. През 2010 – 2012 г. следва магистърска програма „Културно-историческа славистика“ в същия университет.

През 2016 г. защитава докторска дисертация по славянски литератури във Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Автор е на монографията „Между дисидентството, ъндърграунда и сивата зона. Неофициалната българска литература 1944 – 1989“ (Прага: Academia / Славянски институт на АНЧР, 2021). Книгата излиза на бъл-

гарски през 2025 г. в Пловдивското университетско издателство.

От 2018 г. работи в Славянския институт към Академията на науките на Чешката република, в Отдела по история на славистиката и славянските литератури.

Понастоящем работи по монографичния проект „Българската литература в изгнание“, посветен на творчеството на български емигранти, напуснали страната и установили се на Запад в периода 1944 – 1989 г.

Научните му интереси са в областта на историята на българската литература на XX век, неофициалната българска литература през периода 1944 – 1989 г., както и литературните и културните процеси в страните от бившия Източен блок.

Снимка: Мария Захариева

Роуднице над Лабем буди сладостна носталгия

Замъкът Лобковиц е емблема на града

Уличките на Роуднице над Лабем

Има пътешествия, които започват лошо... и сякаш нищо не може да оправи впечатлението докрай. Като нашето до Роуднице – оказва се, че сме изпреварили с малко периода, в който замъкът е отворен. А всъщност точно той беше целта ни заради историческата му връзка с рода Лобковиц.

Всичко започна в Прага

Макар все да не остава време, един следобед решихме да се потопим в историята на едно от най-известните семейства по тези земи. Седалището им в съседство с кралските палати свидетелства най-явно за ролята на

рода в чешката история. Та точно докато обикаляхме залите на двореца Лобковиц, попаднахме на романтична картина. А на нея – внушителният замък с броеница от къщи наоколо.

Построен е всъщност точно както пражкия кралски палат – на възвишение, от което се вижда надалеч. И тук има легенда... Когато възниква, някъде през 12. век, това е първият замък, който не принадлежи на владетел. Негов строител е пражкият епископ Бржетислав III. Самият той е племенник на крал Владислав II, с времето се оплита достатъчно в борбите за власт в младото чешко княжество, като в определени моменти се радва на благосклонността и на самия император Фридрих I Барбароса. За векове наред обаче остава прозвището Роуднице, известно като епископския град.

Да оставим обаче далечната история настрана...

И сега Роуднице над Лабем е симпатично място, което може да се превърне в посока на прекрасен излет. Достатъчно зелено и спокойно, то предлага възможност за бързо бягство от столицата Прага.

Малко необичайно впечатление прави Т-образният площад, който носи името Карлово наместе. Иначе мъничките къщи се редуват със сакрални постройки като например Манастира на августинците. Той е първият на ордена в Чехия, създа-

ден още през 14. век. Отново един пражки епископ е в главната роля – Ян от Дражице, който между другото е известен и с първия превод на Библията на чешки.

Ян изпреварва дори славния крал Карл IV, като повиква още в началото на 30-те г. на 14. век немски майстори, които да изградят каменен мост над Елба. Точно той е третият най-стар в чешките земи. Само за сравнение, строежът на Карловия мост в Прага започва повече от 20 години по-късно.

Е, разликата е, че Карловият мост в Прага и сега се издига над Влтава, а този на Ян от Дражице понася тежки поражения през столетията, като окончателно го довършват шведите по времето на 30-годишната война. Тогава те стрелят по моста с оръдия и го доунищожават.

Една от най-големите загадки в Роуднице

Това е каменната кула, наречена Хласка. Навремето тя била част от укреплението на града, като е построена малко след споменатия мост. Вижда се на практика отвсякъде, но колкото и да се въртахме, така и не намерихме улица или поне пътека, които да водят в подножието ѝ. Поне оценихме плетеницата от малки улички, а заедно с това се порадвахме на неочаквани градски находки – къщи и всякакви други елементи. Признавайки, че мястото на Хласка е

Готическата каменна кула

Лобковиц се утвърждават като една от най-влиятелните фамилии в чешките земи

перфектно избрано – в дълъг период от време от нея известявали за наближаваща опасност или пожар. Така работели средновековните есемеси.

През столетията Роуднице неведнъж се превръща в най-горещото място на чешките земи. Тук бил ръкоположен за свещеник самият Ян Хус. Пак тук, в началото на Хуситските войни, били приети т. нар. Четири пражки статии (*Čtyři artikuly pražské*). По това време Роуднице било седалище вече на архиепископи – Конрад от Вехта пуснал свободно хуситските войски да преминат през населеното място. Е, те се отблагодарили като подпалили споменатия августински манастир, но така или иначе, не могли да проникнат в крепостта, каквато представлявал по онова време замъкът.

Точно Конрад продал всичко и в продължение на няколко столетия оттук се изредили много фамилии и

интереси.

Името Лобковиц се появява за първи път през 1603 г.

Тогава Поликсена от Пернщейн се омъжва като вдовица за Зденек от Лобковиц – по това време замъкът е неин. След двайсетина години благородничката купува от племенника си Вратислав пражкия му замък. Така може да се каже, че една жена слага началото на славния род, пък и му осигурява подслон по един блестящ начин, набавяйки на сметката на фамилията си двата най-известни замъка на Лобковиц днес – в Роуднице и в пражките Храдчани.

Между другото, Поликсена е и погребана в малкото градче на петдесетина километра от Прага. Синът ѝ Вацлав прави всичко възможно, за да придаде блясък на позанемарения през 17. век замък. Превръща го в

изумително бароково седалище на рода. По ирония на съдбата е затворен там след поредната порция политически разпри.

От онази епоха до днес са изминали много векове, но замъкът напомня за славните времена. И тъй като го намерихме затворен, така и не видяхме нито красивия бароков параклис, за който се носят легенди, нито театралната зала, в която се забавлявали благородниците.

Разбира се, и отвън осанката на замъка е впечатляваща! Всъщност и само разходка по улиците си заслужава, а ако имате търпение да почакаете и на опашката за сладолед на площада, то вече пътуването до Роуднице над Лабем ще е било за вас повече от сладостно!

Още факти за Роуднице над Лабем

Около Роуднице до ден днешен са едни от най-старите чешки лозя.

Най-известната картина, изобразяваща замъка, е на Карл Роберт Крол и е поръчана на художника през 19. век.

Августинците напускат Роуднице и своя манастир още в края на 15. век.

В подземието там се крие и естествено езеро.

Рудният извор, от който води произхода си, дава името и на самия град.

Едно от крилата на замъка е превърнато днес в галерия за модерно изкуство.

Красимир Проданов

Градът е наречен на малко изворче

Манастир на Августинския орден е сред забележителностите на Роуднице над Лабем

Надежда Захариева (1944 – 2026)

Надежда Захариева

... Животът е вълшебно колело.
И всеки край е някакво начало.
Във злия лабиринт на всяко зло
за вярващия светла нишка бяла.

За вчерашното слънце не жали!
Тръгни по нишката през тъмнината.
Ще падаш, ще грешиш, ще те боли.
Но вярваш ли, ще стигнеш
светлината.

Из „Приятелю“

На 8 юли изгубихме обичаната българска поетеса Надежда Захариева. Тя е родена на 3 ноември 1944 г. в трънското село Радово, но израства в Сандански. Завършва специалност „Френска филология“ в Софийския университет. Дългогодишен член е на Съюза на българските писатели. Работила е като технически сътрудник и редактор, както и като водещ в различни телевизионни формати, посветени на литературата. Създава „Литературна гостоприемница“ в НЧ „Д-р Петър Берон 1926 г.“ в София, в която се изявяват писатели от различни поколения. От 2005 г. до 2009 г. е заместник-министър на културата. Наричат я „Майка Тереза на българските читалища“. През 2015 г. е удостоена с голямата награда „Христо Г. Данов“ за цялостен принос към българската книжовна култура.

Надежда Захариева е автор на над 20 поетични и белетристични книги, сред които дебютната „Непредвидени стихотворения“ (1979 г.), „Загубих си очите“ и автобиографичния роман „Смет за сливи“. Стиховете ѝ са преведени на френски, английски и словашки. Автор е на текстовете на повече от 400 песни, които се изпълняват от редица български поп изпълнители. Нейни са стиховете на известни песни като „Може би“ на група „Сигнал“, „Разпилей ме ти цялата“ в изпълнение на Лили Иванова и „Любовта е“ на Хайгашод Агасян. Дълги години Надежда Захариева е председател на журито на Националния конкурс за поезия „Дамян Дамянов“ в град Сливен. Тя е съпруга на големия български поет Дамян Дамянов, с когото има три деца.

Мария Захариева

брой 2/2026

Български

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“,
„Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2„Българи“ излиза с финансовата подкрепа
на Министерството на културата на Чешката
републикаРегистрационен номер в Министерството на
културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Красимир Проданов, д-р Десислава
Вилимовска

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Пламен Тотев, д-р Красимира Мархалева,
Даниела Горчева, д-р Димана Иванова,
Златна Костова, Деница Проданова,
Лидия Гълъбова, Наталия Бояджиева,
Васил Самоковлиев, Георги Георгиев,
Раиса Андонова-Щурм

Дизайн: Владислав Цонев

Година 24, брой 2/2026

e-mail: balgari@atlas.cz
www.blgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 50 крони

Годишен абонамент: 300 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не
могат да бъдат размножавани, публикувани
и/или предавани по електронен, механичен,
фотокопирен или друг начин, както и въвеж-
дани в информационни системи, включи-
телно компютърни, без изрично писмено
съгласие от издателя – Vazrazhdane

Позицията на редакцията може да не съвпа-
да с мнението на авторите на публикуваните
материали. Авторите отговарят за автор-
ството на своите текстове.

Balgari

Periodikum bulharské menšiny v České
republice
Časopis je vydáván s finanční podporou
Ministerstva kultury České republiky

Balgari 2/2026

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

Ročník XXIV

Periodicita: 6

Náklad: 500 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 2/2026

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

Vydavatel: Vazrazhdane, Vocelova 3
120 00 Praha 2, IČO 26544229

Copyright: ©Vazrazhdane

Абонамент

**Интересува ли ви животът на
българите в Чехия, България
и в целия свят?**

Абонирайте се за списание „Бъл-
гари“, подкрепете своето българ-
ско списание! „Българи“ е едно от
най-представителните списания на
българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя
е само 240 Kč. Средствата можете
да изпратите на сметката на сдруже-
нието **2201279334/2010** или по по-
щата на адрес: Vazrazhdane, Vocelova 3,
120 00 Praha 2.

**Обадете ни се на GSM 777 196 322
или ни пишете на e-mail
balgari@atlas.cz**

За контакти:

Vazrazhdane

Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2

Тел.: +420 777 196 322

balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

Facebook: Balgari Vazrazhdane

„Между травмата и носталгията. Сюжети от българската емигрантска литература (1944 – 1989)“

Моменти от откриването на изложбата в Националната библиотека
на Чешката република, 15 юни 2026 г.

Снимки: Зузана Хомолка Федорова

Лукаш Бабка – директор на Славянската библиотека, Вацлав Чермак – директор на Славянския институт, и Якуб Микунецки – автор на изложбата

Лукаш Бабка, Вацлав Чермак, Якуб Микунецки, Итка Зарубова и Андрей Влахов – пълномощен министър

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Вацлав Чермак

VÝSTAVA V CHODBÁCH KLEMENTINA

15. 6.–15. 9. 2026

MEZI
TRAUMATEM
A NOSTALGIÍ

**Příběhy bulharského literárního exilu
(1944–1989)**

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

